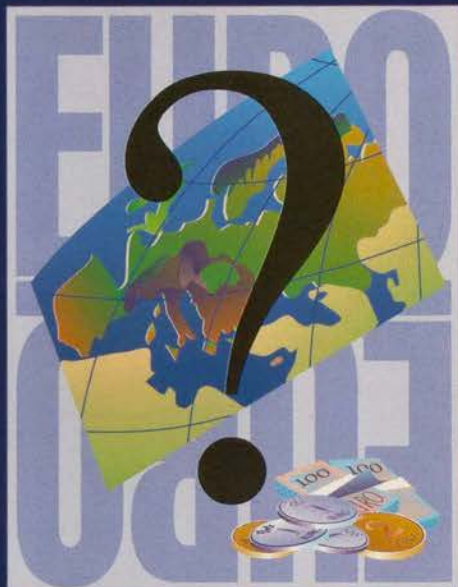

Bilaga 19
till
EMU-utredningen
(SOU 1996:158)

Paul De Grauwe

EMU och övergångsproblemen

Ref KB
Oce son

Statens offentliga utredningar
1996:158
Finansdepartementet

EMU och övergångsproblemen

Paul De Grauwe

Bilaga 19 till EMU-utredningen
Stockholm 1997

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes, Offentliga Publikationer, på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress: Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-690 91 91
Ordertel: 08-690 91 90

Förord

EMU-utredningen (Fi 1995:17) tillsattes i oktober 1995 för att utreda konsekvenserna av en eventuell svensk anslutning till den tredje etappen av den ekonomiska och monetära unionen (EMU).

Utredningen gav ett antal utländska och svenska experter i uppdrag att utarbeta särskilda underlagsrapporter till utredningen, vilka redovisas i separata bilagor till betänkandet. Rapporterna har i vissa fall syftat till att ge en sammanfattande bild över forskningsläget på viktiga områden, i andra fall till att djupare analysera centrala frågeställningar där utredningen bedömt att det funnits behov av ytterligare studier. För slutsatser och rekommendationer i bilagorna svarar författarna själva.

Denna rapport till utredningen har författats av Paul De Grauwe. Han är professor i nationalekonomi (internationell ekonomi och penningpolitik) vid universitetet i Leuven, Belgien, och medlem av det belgiska parlamentet. Den engelska versionen har även publicerats i Ekonomiska Rådets tidskrift *Swedish Economic Policy Review* 1997:1.

Stockholm i juni 1997

Lars Calmfors
Ordförande

Christina Nordh Berntsson
Sekreterare

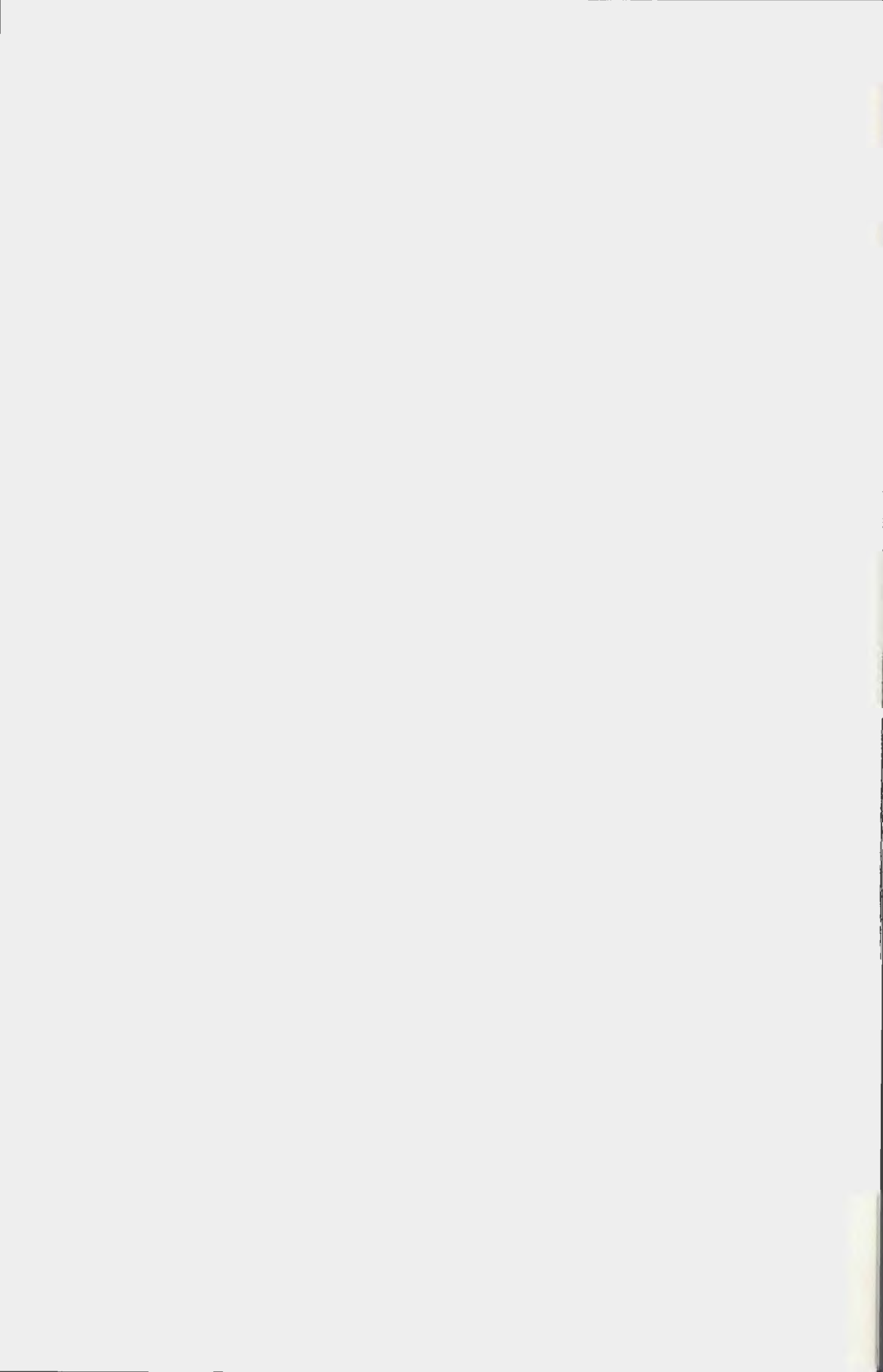
Sammanfattning*

Denna rapport beskriver konvergensprocessen mot en monetär union i Europa. Här finns två huvudargument. Det ena är att konvergensprocessen skapar ett tryck på att skjuta upp valutaunionen, främst på grund av att en kostnads-intäktsanalys från tysk sida ger landet ett starkt incitament att avvakta. Det andra och potentiellt viktigare argumentet är att konvergensprocessen kan komma att splittra EU. Länder som inte godtas som medlemmar i EMU den 1 januari 1999 kommer sannolikt att stanna utanför under en lång period, åtminstone om Maastrichtfördragets "konvergensspel" fullföljs, vilket skapar stora spänningar mellan medlemsländer och icke-medlemsländer.

Rapporten föreslår en alternativ strategi för ett monetärt enande. Denna utgår från att de framtida europeiska penningpolitiska institutionerna bör stärkas för att EMU ska bli en monetär union med låg inflation, vilket är nödvändigt för att förmå Tyskland att delta. Detta skulle göra det möjligt att tillämpa konvergenskriterierna mer flexibelt, så att fler länder som önskar ansluta sig till unionen finner det möjligt. Genom denna strategi kan risken för en splittring av EU reduceras, samtidigt som den tyska rädslan för inflation kan dämpas.

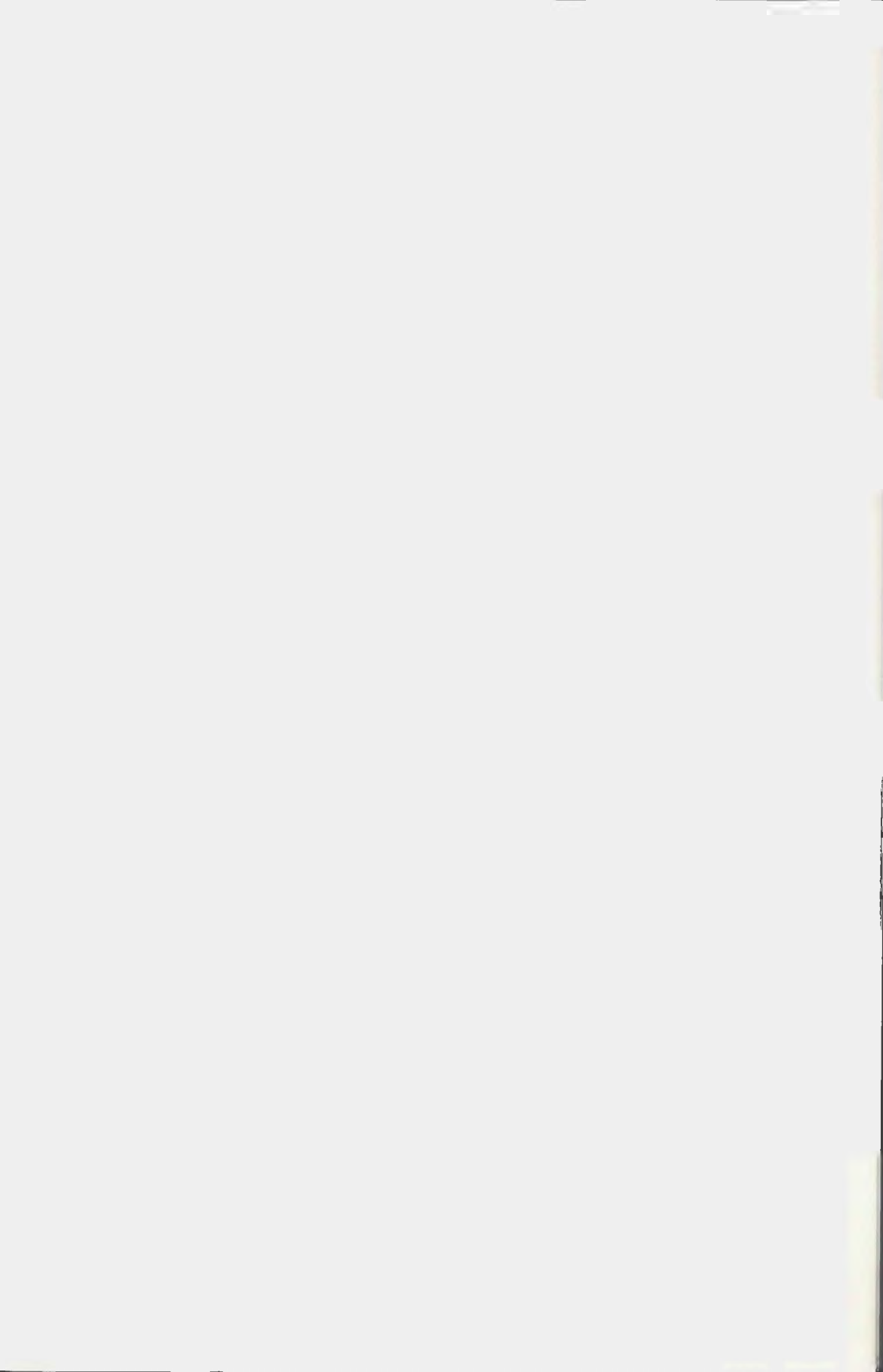
Slutligen anförs två argument rörande spekulativa rörelser under närmandet till den tredje etappen och under perioden 1999-2002, när nationella valutor - med oåterkalleligen fasta växelkurser - fortsätter att vara i omlopp. För det första kan närmandet till etapp tre ske smidigt om de deltagande länderna enas om att införa strikta regler för en gemensam penningpolitik före den 1 januari 1999. För det andra kan perioden 1999-2002 göras spekulationsfri om Tyskland officiellt binder sig vid att ge upp D-marken, oavsett vad som händer med statsskulder och budgetunderskott under denna period.

* Jag är tacksam för finansiellt stöd från EMU-utredningen.

Innehåll

1	Inledning	9
2	EMUs konvergensprocess	11
2.1	Konvergenskriterier och penningpolitisk stabilitet i EMU	11
2.2	Konvergensprocessens konsekvenser för länder med låg trovärdighet	15
2.3	Finanspolitiska konvergenskrav och spridningseffekter	18
2.4	Konvergenskriterier och social konsensus om EMU	21
2.5	Utsikterna för en monetär union	22
3	Alternativa övergångsprocesser	31
4	Problem vid starten av EMU	33
4.1	Konverteringskurser och spekulation	33
4.2	Oåterkalleligen fasta växelkurser och spekulation	35
5	Slutsatser	37
	Referenser	39

1 Inledning

I Maastrichtfördraget skisseras hur medlemmarna i EU ska vinna inträde i den monetära unionen. Det mest slående med fördraget är att man begär av länderna att de ska visa prov på ett bra makroekonomiskt beteende innan de beviljas inträde i den monetära unionen. Uttryckt i fördragets jargong, krävs att de uppfyller vissa konvergenskriterier avseende inflationstakt, lång ränta, stabil växelkurs och finanspolitik.

Tanken att länderna måste visa makroekonomiskt "gott uppförande" förvånar av två skäl. För det första är det säkerligen första gången i historien som en sådan ansats valts. Inget tidigare försök att skapa en valutaunion har följt denna väg. Det senaste exemplet - det tyska valutasamgåendet 1990 - följde inte detta mönster. Om så skett skulle den monetära unionen mellan Östtyskland och Västtyskland inte kommit till stånd.

För det andra tar den traditionella ekonomiska teorin rörande de villkor som länder måste uppfylla för att ingå i en monetär union - teorin om optimala valutaområden - inte upp några av Maastrichtfördragets *makroekonomiska* villkor. Däremot betonar denna teori de *mikroekonomiska* villkor som länder måste uppfylla. Dessa kan sammanfattas enligt följande:¹ När länder skiljer sig åt i fråga om ekonomisk struktur kommer de sannolikt att drabbas av "asymmetriska" chocker. I avsaknad av växelkursinstrumentet behöver de en mycket flexibel arbetsmarknad - t ex löneflexibilitet och rörlig arbetskraft - för att kunna anpassa sig till dessa asymmetriska chocker och för att hindra permanent arbetslöshet. Teorin betonar med andra ord att länderna bör konvergera när det gäller ekonomisk struktur. Om de inte gör det behövs betydande flexibilitet på deras respektive arbetsmarknader. Enligt den traditionella teorin är således villkoren för en framgångsrik monetär union av mikroekonomisk

¹ De klassiska referenserna är Mundell (1962), McKinnon (1963) och Kenen (1969). För en färsk översikt, se Tavlas (1994). Denna teori har också lett till en svällande empirisk litteratur. Se t ex Neumann & von Hagen (1991), Bayomi & Eichengreen (1992) samt De Grauwe & Vanhaverbeke (1993).

natur och har ingenting att göra med de makroekonomiska villkor som Maastrichtfördraget beskriver.

Tvärtom betonar teorin om optimala valutaområden behovet av finanspolitisk flexibilitet snarare än konvergens.² Länder som träder in i en monetär union förlorar ett viktigt ekonomisk-politiskt instrument, nämligen den nationella penningpolitiken. Följden blir att de måste använda sin finanspolitik i högre utsträckning när de utsätts för en asymmetrisk chock. Den nationella finanspolitiken bör därför tillåtas att - åtminstone temporärt - avvika från den genomsnittliga finanspolitiken i unionen. Om man inte ger länder rätt att föra en avvikande finanspolitik, utsätts Europeiska centralbanken (ECB) för ett större tryck att göra något åt dessa asymmetriska chocker. Enligt traditionell teori kommer följaktligen en alltför liten flexibilitet i den nationella finanspolitiken att äventyra stabiliteten i penningpolitiken på europeisk nivå.

Behovet av konvergenskriterier har motiverats utifrån två grunder. För det första har framhållits att konvergenskriterierna behövs för att garantera att den framtida monetära unionen ska åtnjuta låg inflation. Denna ståndpunkt har hävdats i samband med såväl inflationskriteriet som budgetkriterierna. För det andra har betonats att budgetkriterierna behövs för att undvika att finanspolitiska effekter sprids från ett land till ett annat. Dessa spridningseffekter bedöms vara viktigare innanför än utanför valutaunionen och skulle kunna hota dennas stabilitet. Regler för budgetpolitiken ses därmed som ett medel att säkerställa den monetära unionens stabilitet.

De kommande avsnitten analyserar denna argumentation.

² Se Bayoumi & Masson (1994).

2 EMUs konvergensprocess

2.1 Konvergenskriterier och penningpolitisk stabilitet i EMU

Argumentet för att inflationskriteriet är ett nödvändigt inträdesvillkor för att säkra låg inflation i EMU kan formuleras enligt följande: Länder har olika trovärdighet i fråga om inflation. Tyskland har t ex etablerat hög trovärdighet som låginflationsland. Italien, å andra sidan, har fått ett sämre rykte när det gäller inflation. När dessa två länder bildar en monetär union kommer unionens trovärdighet för låg inflation att återspegla ett genomsnitt av deras trovärdighet. Därför blir unionens inflationstakt sannolikt högre än vad som tidigare iakttagits i Tyskland, men lägre än i Italien.

Naturligtvis skulle den monetära unionen kunna leva med detta. Problemet är att Tyskland inte är belåtet med ett sådant utfall, eftersom landet skulle tvingas acceptera en högre inflationstakt. Tyskland kommer därför att insistera på att den blivande unionen inte får ha en högre genomsnittlig inflationstakt än den tyska. I själva verket kommer Tyskland troligen att göra detta till ett villkor för sitt deltagande.

Inflationskriteriet kan nu förstås som en mekanism som kräver att Italien före inträdet upprättar högre trovärdighet för låg inflation. Detta bör landet göra genom att på egen hand och utanför valutaunionen minska inflationstakten. Om detta är kostsamt för Italien är det bara till det bättre, eftersom det visar att de italienska myndigheterna är villiga att förändra sina prioriteringar för att skapa denna trovärdighet. När Italien upprättat hög trovärdighet kan det släppas in i valutaunionen utan att äventyra trovärdigheten för de övriga länder som ingår i unionen. EMU kan då utvecklas till ett område med låg inflation.

Ett liknade argument kan utvecklas för att motivera budgetkriterierna (högst 3 procents underskott och 60 procents skuld i den offentliga sektorn i förhållande till BNP). Myndigheterna i länder med höga offentliga skuldkvoter har incitament att skapa över-

raskande hög inflation för att minska den offentliga skuldens reala värde. Om dessa länder tillåts ingå i valutaunionen, kommer de att verka för en högre inflationstakt än länder med låga skuldkvoter. Därigenom höjer de unionens genomsnittliga inflationstakt. För att förebygga detta måste länder med hög skuldsättning minska kvoten mellan skuld och BNP innan de inträder i unionen.³

Det går sålunda att argumentera för att länder - före inträdet i EMU - ska ha uppnått konvergens i fråga om inflation samt underskott och skuld i den offentliga sektorn för att säkra låg inflationstakt inom unionen. En kritisk granskning är emellertid viktig, eftersom den bidrar till att förklara varför konvergensprocessen stöter på problem.

En första aspekt som bör beaktas har redan nämnts. I avsaknad av konvergenskriterier skulle valutaunionens inflationstakt med största sannolikhet återspegla ett genomsnitt av de enskilda ländernas inflationstakter. Tabell 1 visar den genomsnittliga inflationstakten för EU och jämför den med Tysklands under 1980- och 1990-talet.

Tabell 1: Genomsnittlig årlig inflationstakt i EU och Tyskland

	EU	Tyskland
1980-talet	6,5	2,6
1990-talet	4,1	3,4

Källa: Europeiska kommissionen, European Economy

Under 1990-talet var den genomsnittliga inflationstakten i EU 4,1 procent medan den i Tyskland var 3,4 procent. Under 1980-talet var inflationstakten 6,5 respektive 2,6 procent. Det finns ingen anledning att tro att en monetär union med en inflationstakt på 4,5 procent (eller 6,5 procent för den delen) inte skulle fungera. Problemet är att vissa länder betraktar en sådan inflationstakt som oacceptabelt hög. Konvergenskraven har sålunda föga att göra med de villkor som måste uppfyllas för att få en fungerande monetär union. De har däremot i allra högsta grad att göra med skillnaderna i ländernas preferenser när det gäller inflation.

En andra mer grundläggande kritik är följande: Konvergenskriterierna ger ingen garanti för en lägre inflation i den framtida monetära unionen. Skälet är att konvergensprocessen kan ses som ett spel i vilket länderna belönas om de för en smärtsam desinflation-

³ Observera att detta inte visar ett behov av talen 3 respektive 60. Det godtyckliga i dessa siffror har med rätta kritiserats i Buiter m fl (1993).

politik. Ett misslyckande med att minska inflationstakten bestraffas genom utestängning från EMU, vilket ger länderna ett starkt incitament att foga sig och bringa ned inflationen. Detta gäller åtminstone de länder som bedömer att de permanenta fördelarna med att ansluta sig till EMU överstiger de temporära nackdelarna med inflationsbekämpning.

När dessa länder beviljats inträde i EMU ändras emellertid spelreglerna - dvs unionens belönings- och bestraffningsstruktur - på ett grundläggande sätt i det att bestraffningen plötsligt upphör. Detta måste få betydande återverkningar på ländernas beteende i unionen. Särskilt gäller att de länder som ursprungligen var "mjukare" i sin inflationspolitik sannolikt kommer att ge uttryck för dessa preferenser även i EMU.

Man kan naturligtvis hävda att konvergensprocessen som de varit tvungna att gå igenom kan ha ändrat deras preferenser och fått dem att konvertera till låginflationsanhängare. Detta är emellertid ett mycket vanskligt antagande. Det är mer realistiskt att anta att dessa länder kommer att återgå till sina tidigare preferenser. Sålunda kan konvergenskriterierna *i sig* inte garantera låg inflation i EMU. En garanti kan endast komma från det institutionella system som skapas i EMU. Detta kan ge större eller mindre incitament att upprätthålla låg inflation. Se kapitel 3 för en utförligare diskussion om denna fråga.

Att konvergenskriterierna inte kan säkra låg inflation har viktiga konsekvenser för Tyskland. Det kommer att leda till ett starkt tyskt tryck på att skjuta upp unionen. För Tyskland är kostnaderna för och intäkterna från en monetär union asymmetriska. Intäkterna består i de vanliga vinsterna med en valutaunion - som lägre transaktionskostnader, eliminering av växelkursosäkerhet och av växelkursavvikelser från jämvikt. Kostnaderna består av den (osäkra) högre framtida inflationstakten i EMU.

Om man subtraherar kostnaderna från intäkterna, erhålls vinsten för Tyskland. Det finns emellertid ytterligare en kostnad. När Tyskland inträder i unionen förlorar landet makten att bestämma de penningpolitiska förhållandena i Europa. Att överge D-marken innebär dessutom ett uppgivande av ett högt ansett varumärke som det varit kostsamt att etablera. Både förlusten av den penningpolitiska hegemonin i Europa och förlusten av D-markens symbolvärde kan betraktas som engångskostnader. Dessa kostnader drabbar Tyskland redan då unionen startar. Intäkterna som EMU ger utgör, å andra sidan, en (osäker) årlig avkastning. Denna struktur av

kostnader och intäkter skapar en situation som gör det fördelaktigt för Tyskland att avvakta.⁴

Anta att Tyskland går in i EMU den 1 januari 1999. Detta medför en omedelbar och oåterkallelig penningpolitisk förlust av hegemoni och av D-marken som varumärke (de initiala engångskostnaderna). Anta vidare att nuvärdet av framtida nettovinsten av EMU överstiger denna kostnad. Man skulle kunna tänka sig att detta vore ett tillräckligt skäl för Tyskland att träda in i unionen den 1 januari 1999. Så blir dock sannolikt inte fallet, eftersom den framtida årliga vinsten är osäker. Genom att vänta i t ex två år erhåller Tyskland mer information om hur bundna de övriga potentiella medlemmarna är till låg inflation och därmed mer information om den tyska nettovinsten av EMU. Om det skulle visa sig att denna vinst är tillräckligt hög innebär uppskovet på två år bara en förlust av två års vinst. Om det i stället skulle visa sig att vinsten är låg, på grund av svag bindning till låg inflation och till låg offentlig skuld från de övriga medlemmarnas sida, har Tyskland genom att vänta undvikit den stora initialkostnaden. Detta innebär att strategin att vänta har ett positivt värde för Tyskland, vilket ger ett starkt incitament för detta land att uppskjuta starten av EMU.

Man kan här invända att Tyskland inte kan fatta beslut om att uppskjuta EMUs start, eftersom datum och startprocedurer har fastställts i Maastrichtfördraget. Detta är emellertid en ytlig invändning. Fördraget ger nämligen en hel del utrymme för tolkning av dessa regler. Ta t ex kvoten mellan offentlig skuld och BNP. Enligt fördraget ska denna skuldkvot minska "tillräckligt" och närma sig referensvärdet (60 procent) i en "tillfredsställande takt". Formuleringen infördes för att ge möjlighet till en viss flexibilitet. Den kan emellertid också åberopas för en senareläggning. Flertalet länder kommer i själva verket inte att ha klarat referensvärdet på 60 procent och det blir möjligt att hävda att nedgången inte är tillräcklig eller att den inte fortgått i en tillfredsställande takt.

Från de tyska myndigheternas sida skulle det, med tanke på den stora betydelse budgetindikatorerna tillmäts som signal när det gäller bindningen till låginflationspolitik, vara förnuftigt att vänta litet till för att se hur skuldkvoterna utvecklar sig. Härtill kommer att man

⁴ Det skulle kunna hävdas att kostnader och intäker är asymmetriska också för andra länder, ty även de förlorar sina penningpolitiska instrument när de ansluter sig till unionen. Andra länders situation är emellertid annorlunda, eftersom flertalet av dem redan har förlorat sin penningpolitiska självständighet till Tyskland. Härtill kommer att de inte gör samma förlust av ett upparbetat varumärke när de ger upp sin valuta.

genom att skjuta upp EMU kan förlänga övervakningen av de övriga länderna och på så sätt minska risken för att dessa handlar opportunistiskt. Bakom denna kalkyl ligger uppfattningen att ett förlängt "lidande" ökar den investering dessa länder gör för att stärka trovärdigheten för låg inflation.

Ovanstående analys för alltså till slutsatsen att konvergenskraven har en inbyggd dynamik som medför starka incitament att skjuta upp starten av EMU. Denna dynamik har i sin tur betydande konsekvenser för länder med låg trovärdighet för penning- och finanspolitisk stabilitet. Detta utvecklas vidare i nästa avsnitt.

2.2 Konvergensprocessens konsekvenser för länder med låg trovärdighet

Länder med låg trovärdighet lider av dubbla svårigheter när de försöker konvergera. Ta t ex Italien (och detsamma kan sägas om Spanien) som måste minska inflationstakten före inträdet i unionen. Detta måste göras samtidigt som landet belastas av en låg trovärdighet. Följaktligen möts desinflationspolitiken med skepsis hos marknadsaktörerna, vilket gör att inflationsförväntningarna inte sjunker utan vidare. Detta tvingar de italienska myndigheterna att styra ekonomin utefter en nedåtlutande kortsiktig Phillips-kurva. Arbetslösheten ökar. Med denna strategi finns ingen garanti för att landet kommer att lyckas. Det är snarare sannolikt att de italienska myndigheterna misslyckas med att upprätta samma trovärdighet för låg inflation som de tyska. Konsekvensen blir att Italien aldrig uppnår samma låga jämviktsinflation som Tyskland.

Eftersom Maastrichtfördraget också kräver att Italien låser sin växelkurs, apprecierar liren realt under övergångsperioden. Detta framkallar tvivel om att desinflationsprocessen ska kunna fullföljas.⁵ Spekulative attacker kan framtvunga devalveringar av liren. Dessa devalveringar medför nya skillnader i inflationstakt. För att klara inträdeskraven måste Italien återigen minska inflationstakten och cykeln kan börja om på nytt.

Ett likartat problem uppstår i fråga om finanspolitisk konvergens. Länder som inleder en finanspolitisk åtstramning i syfte att minska

⁵ Se De Grauwe (1994) för bevis rörande svårigheterna med att få ned inflationstakten genom att låsa växelkursen. Många länder har stött på problem med en real appreciering under processen att minska inflationen.

den offentliga skulden kommer att stöta på problem om de saknar trovärdighet för låg inflation. Detta kan förklaras på följande sätt:

Anta att ett land har en hög skuldkvot. Anta vidare att landet inledningsvis har en hög inflation och påbörjar en desinflationspolitik. Om denna politik saknar full trovärdighet, kommer den *förväntade* inflationstakten inte alls (eller endast långsamt) att avta. Härigenom uppstår ett problem för landets offentliga finanser.

Då förväntad inflation inte faller, kommer de nominella räntorna - som speglar inflationsförväntningarna - inte heller att falla. Men den observerade inflationstakten faller, vilket höjer realräntan (dvs nominell ränta minus faktisk inflation) *ex post*. En högre realränta ökar belastningen av skulden. Detta tvingar regeringen att höja skatterna eller minska utgifterna, så att inte skuldkvoten ökar. En politik som syftar till att få ner den offentliga skulden försvåras således när en regering inför en desinflationspolitik som saknar trovärdighet.

Samspelet mellan konvergenskriteriet för räntan och utvecklingen av den offentliga sektorns skuld skapar ytterligare problem. När marknadens aktörer tvivlar på att höginflationslandet kommer att beviljas inträde i EMU, inkorporeras en devalveringspremie i den långa räntan. Tvivlet kan härröra från uppfattningen att myndigheterna inte förmår minska budgetunderskottet. Devalveringspremien, vilken finns inkluderad i den långfristiga obligationsräntan, kommer i så fall att göra den finanspolitiska konvergensen besvärligare och mer smärtsam.

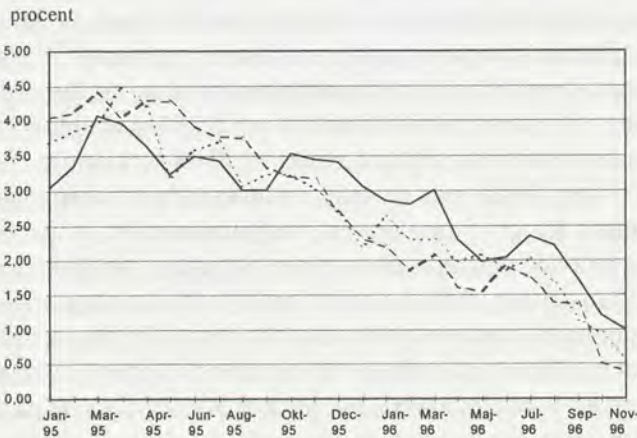
Konvergenskriteriet för räntan har i detta avseende en självuppfyllande aspekt. Om marknaden tror att landet inte kommer att beviljas inträde i EMU, stiger de långa räntorna. Detta ökar budgetunderskott och skuldkvot, vilket gör det svårare för landet att uppfylla de finanspolitiska konvergenskraven. Därigenom bekräftas förväntningen att landet inte kommer att tillåtas delta. Landet kan härigenom riskera att hamna i en "dålig jämvikt" med växande underskott och skuld.⁶

Det självuppfyllande draget hos räntekriteriet kan emellertid också ge upphov till en "bra jämvikt". Detta kan ha skett under 1995-96. Starkare politiska åtaganden av regeringarna i Italien, Portugal och Spanien, i syfte att vinna inträde i EMU, samt en vilja att föra en mer restriktiv finanspolitik har gjort marknaden mer optimistisk i sin bedömning om att dessa länder faktiskt kommer att beviljas inträde

⁶ Se Obstfeld (1986) och Gros (1995).

den 1 januari 1999. Till följd av detta har de långa räntorna fallit markant. Diagram 1 visar storleken på räntefallet. Diagrammet illustrerar skillnaden mellan dessa länders långa räntor och den tyska obligationsräntan. I slutet av 1996 hade skillnaden minskat till mindre än 100 räntepunkter. Detta måste med nödvändighet göra det enklare att uppfylla av de finanspolitiska konvergenskriterierna, eftersom de sjunkande räntebetalningarna minskar budgetunderskotten.

Diagram 1: Långräntedifferens gentemot den tyska marken för den spanska pesetan, den portugisiska escudon och den italienska liren

Teckenförklaring: .... spansk peseta _ _ _ _ portugisisk escudo ___ italiensk lire

Källa: JP Morgan

Risken med denna självuppfyllande process är att en förändring av marknadens bedömning av sannolikheten för ett lands inträde kan driva landet mot en dålig jämvikt med höga räntor och höga räntebetalningar. Detta skapar stora underskott och förnyad finanspolitisk divergens som omöjliggör ett medlemskap i EMU. En plötslig omsvängning av detta slag kan inte uteslutas för något land med svaga offentliga finanser, när inträdesdagen närmar sig.

Maastrichtfördragets konvergenskriterier riskerar således att splittra EU. En strikt tolkning av konvergenskriterierna kan utestänga vissa länder från EMU för en lång period mot deras vilja. Detta

skulle skapa politiska och ekonomiska konflikter mellan medlemsländer och icke-medlemsländer. Maastrichtfördraget - som syftade till att fördjupa EU-samarbetet - kan paradoxalt nog bidra till ökad splittring.

2.3 Finanspolitiska konvergenskrav och spridningseffekter

I de föregående avsnitten diskuterades motiven för konvergenskraven med utgångspunkt från att dessa behövs för att säkra låg inflation i det framtida EMU. Uppfyllandet av de finanspolitiska normerna på 3 respektive 60 procent har också motiverats med att stora budgetunderskott och höga skuldnivåer medför externa effekter (spridningseffekter) som skadar andra medlemmar i unionen.⁷ För att undvika dessa ligger det i alla medlemsländers intresse att förhindra uppkomsten av för stora budgetunderskott och för höga skuldnivåer.

Varifrån kommer dessa externa effekter? Flera förklaringar har betonats: För det första, när ett land emitterar för mycket räntebärande papper för att finansiera ett budgetunderskott, höjer det räntenivån i unionen och ökar därmed den offentliga skuldbördan i övriga medlemsländer. För det andra medför dessa höga räntor undanträngningseffekter i hela unionen. För det tredje ökar kreditrisken när ett medlemsland emitterar för mycket statspapper. Om ett land skulle ställa in betalningarna, blir trycket överväldigande på de andra länderna att genom borgensåtaganden ta över betalningsansvaret för landet i fråga, s k "bail-out". För att undvika att hamna i ett läge där de måste organisera ett övertagande av betalningsansvaret har de övriga länderna ett intresse av att, i förebyggande syfte, införa normer för budgetunderskott och offentliga skuldnivåer av Maastrichttyp.

Även om man inom en monetär union utan tvekan måste ta hand om spridningseffekterna av ett lands finanspolitik på de övriga länderna, kan man, å andra sidan, lätt överskatta dessa spridningseffekters betydelse. Denna slutsats underbyggs av flera faktorer:

⁷ Denna uppfattning har skarpt kritiserats av bl a Buiter m fl (1993). Dessa författare har insisterat på att begreppet "extern effekt" är malplacerat och att det inte har något att göra med begreppet "extern effekt" som det används inom national-ekonomin.

För det första integreras världens kapitalmarknader alltmer, vilket leder till att de långa realräntorna tenderar att utjämnas.⁸ Detta har betydande konsekvenser för spridningseffekterna inom en monetär union. Integrationen innebär att en alltför stor emission av räntebärande papper av t ex de italienska eller svenska myndigheterna endast kan påverka realräntan i unionen om den ändrar realräntan på världsmarknaden. Att så skulle ske är emellertid högst osannolikt, eftersom Italien och Sverige - eller vilken som helst av de framtida EMU-medlemmarna - är för små för att påverka realräntan på världsmarknaden. Man kan alltså dra slutsatsen att spridningseffekterna på realräntorna inom den framtida monetära unionen kvantitativt sett sannolikt blir små.

För det andra blir kapitalmarknaderna alltmer sofistikerade. Därigenom ökar möjligheten att inkludera riskskillnader i prissättningen av obligationer som emitteras av olika stater. Det betyder också att risken för spridningseffekter minskar. När en stat ökar sin skuld-exponering kan marknaden lättare än tidigare foga en riskpremie till värdepappren i fråga och därmed skilja dem från papper som emitterats av andra stater. Detta får då också till följd att bördan av den alltför stora emissionen läggs på emittenten själv.

För det tredje kan risken att behöva överta betalningsansvaret för en stat med betalningssvårigheter lätt överdrivas. I detta sammanhang uppstår två frågor: Ökar risken för betalningsinställelse om ett högt skuldsatt land beviljas inträde i EMU? Är trycket på övriga länder att ikläda sig det betalningsförsumliga landets förpliktelser högre om det deltar i EMU än om det inte deltar i EMU?

Låt oss behandla frågorna i tur och ordning. De som förordar restriktiva finanspolitiska inträdesvillkor har hävdade att budgetdisciplinen i en monetär union blir sämre, eftersom de nationella regeringarna nu kan låna på en större "inhemsk" kapitalmarknad utan att löpa någon växelkursrisk. Detta stimulerar dem att låna för mycket, så att risken för betalningsinställelse ökar. Det måste medges att möjligheten att låna mer utan växelkursrisk gör regeringens budgetbegränsningar "mjukare" i en monetär union. Det finns emellertid en annan egenskap hos monetära unioner som gör budgetrestriktionerna "hårdare" för nationella regeringar. I en monetär union finns flera nationella regeringar och en centralbank. Därför får

⁸ Belägg för detta återfinns i Barro & Sala-i-Martin (1991), Obstfeld (1993) och Helbling & Wescott (1995). Belägg för det motsatta finns hos Feldstein & Horioka (1980). Allmänt menar man idag att Feldsteins och Horiokas ekonometriska resultat inte strider mot hög kapitalrörlighet.

de nationella regeringarna efter inträdet i unionen mindre direkt tillträde till centralbanken än de hade tidigare. Möjligheterna för varje nationell regering att finansiera budgetunderskott genom att öka penningutbudet minskas därför väsentligt när de väl trätt in i unionen. Därigenom blir budgetresriktionerna hårdare, vilket minskar incitamentet att dra på sig stora budgetunderskott.

När dessa två effekter jämförs - det större tillträdet till upplåning utan växelkursrisk och den minskade möjligheten till sk sedelpressfinansiering - är det osäkert vilken av dem som dominerar a priori. Det är därför en förhastad slutsats att budgetdisciplinen skulle försvagas i en monetär union, vilket skulle kräva ytterligare restriktioner på budgetunderskott och skuld i syfte att reducera risken för betalningsinställelse.⁹

Eichengreen & von Hagen (1995) har nyligen tillfört en ny dimension till denna diskussion. De hävdar på basis av nya empiriska bevis att länder som deltar i en monetär union och som bibehåller kontrollen över en stor inhemsk skattebas har lägre sannolikhet att hamna i betalningssvårigheter än länder som ingår i en monetär union och har litet finanspolitiskt ansvar. Eftersom EMU kommer att bestå av länder som bibehåller en omfattande inhemsk beskattningsrätt är risken för betalningsinställelse sannolikt liten jämfört med den risk som t ex de amerikanska eller kanadensiska delstaterna löper, vilka jämfört med EU-länderna har begränsad beskattningsrätt. Eichengreen och von Hagen drar slutsatsen att man överbetonat behovet att införa restriktiva regler för EU-ländernas budgetar med hänvisning till risken för betalningsinställelse.

Ökar risken för att behöva ta över betalningsansvaret för andra länder i en monetär union? Standardargumentet för ett jakande svar är följande: I en monetär union ökar den finansiella integrationen, vilket resulterar i att obligationer som emitteras av ett medlemslands myndigheter i ökad utsträckning kommer att spridas till andra medlemsländer. När ett medlemsland inte sköter sina betalningsåtaganden får detta därför större återverkningar på individer och finansiella institutioner utomlands än om landet inte ingått i unionen. Följden blir att trycket blir större på de andra regeringarna att ta över betalningsansvaret för en stat på obestånd när ifrågavarande stat deltar i EMU än när den står utanför.

⁹ Vissa tecken tyder dock på att ett kapande av länken mellan centralbanken och regeringen faktiskt leder till lägre skuld och underskott. Se Moesen & Van Rompuy (1990) samt De Grauwe (1994).

Även om det inte kan förnekas att den starka finansiella integrationen i en monetär union ökar trycket på att överta betalningsansvaret för stater som försummar att betala sin skuld, så är detta inte den enda relevanta aspekten. Även växelkursfrågan måste beaktas. Även om ett land, t ex Sverige, inte beviljas inträde i unionen, kan man ändå vänta sig att en betalningsinställelse sätter tryck på de andra EU-länderna att överta betalningsansvaret för den svenska skulden. Det beror på att kronan sannolikt kommer att kollapsa på valutamarknaden om Sverige missköter sina skuldåtaganden utanför EMU. Detta skulle leda till stora påtryckningar från industriföretagen i resten av EU att stödja kronan för att dessa inte ska förlora konkurrenskraft till följd av en sådan kollaps.

Växelkurseffekten inträffar däremot inte om Sverige försummar betalningarna som medlem i EMU. Om Sverige hålls utanför unionen minskar detta således inte nödvändigtvis risken för de andra EU-länderna att behöva överta betalningsansvaret för Sveriges skulder. Dessa två effekter - finansiell integration och växelkurseffekten - verkar alltså i motsatta riktningar. Det går inte att på förhand säga att trycket blir starkare på att överta betalningsansvaret för ett EU-land som är med i EMU än för ett som står utanför. Det kan lika gärna bli tvärtom.

2.4 Konvergenzkriterier och social konsensus om EMU

I de föregående avsnitten hävdades att konvergenzkriterierna riskerar att leda till en långdragen splittring av EU. Det finns emellertid en annan risk som uppenbarats på sistone, nämligen risken att den strikta tillämpningen av de finanspolitiska konvergenkraven gradvis urholkar den europeiska allmänhetens stöd för EMU.

Det behövs förvisso en nedskärning av de offentliga underskotten och skulderna i många europeiska länder, inte minst i Sverige. Problemet uppstår när nedskärningarna kopplas ihop med upprätandet av EMU. Budgetrestriktioner är impopulära i de flesta länder därför att de inkluderar nedskärningar i utgiftsprogram och/eller skattehöjningar. Denna politik drabbar många människor och möter därför motstånd. Genom att betinga starten av EMU på en framgångsrik budgetsanering överförs den fientlighet stora grupper av befolkningen hyser mot en sådan politik på EMU. När dessutom politiker motiverar åtstramningspolitiken med konvergenzkriterierna

förstärks missnöjet med EMU. Till följd av detta undermineras den sociala konsensus som kan ha existerat om önskvärdheten av att skapa en gemensam europeisk valuta. Detta är mycket olyckligt, eftersom argumenten för att införa budgetkriterier som villkor för ett deltagande i EMU är svaga. Genom att koppla ihop budgetreformer med införandet av den monetära unionen har den senare hamnat i stor fara.

Det finns ytterligare ett skäl till varför kopplingen mellan övergången till en gemensam valuta och budgetreformer äventyrar EMU. Budgetsanering är inte bara impopulärt utan också något som kommer att pågå under lång tid i många länder. Vissa länder som t ex Belgien och Italien kommer att behöva 10-20 år för att få ned skuldkvoten i närheten av 60-procentsnormen. En monetär union kan starta mycket snabbare än så. De tekniska problemen med att upprätta de nödvändiga institutionerna för att unionen ska fungera kräver bara några få år - inte årtionden - och som vi redan framhållit skulle en tidig start av unionen starkt underlätta finanspolitisk åtstramning och skuldsanering i länder med ogynnsamma utgångslägen.

2.5 Utsikterna för en monetär union

I detta avsnitt studeras marknadens förväntningar i fråga om EMU. För detta har terminsräntorna för de länder som kandiderar för ett EMU-medlemskap analyserats. En allmän princip är att terminsräntorna på kontrakt som börjar gälla efter den 1 januari 1999 borde vara lika för de valutor som förväntas ingå i den monetära unionen. Det beror på att dessa valutor inte längre kommer att vara utsatta för växelkursosäkerhet.

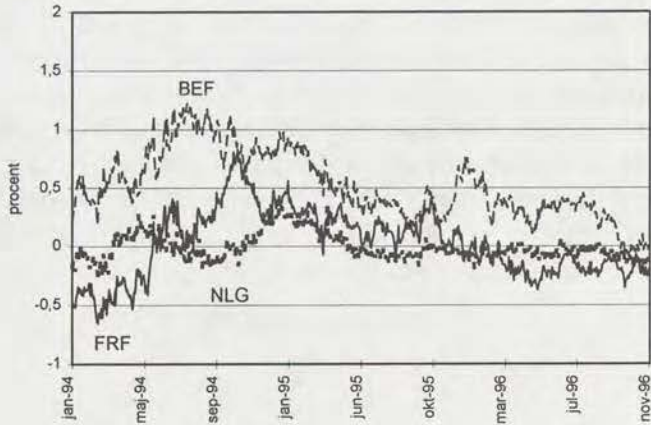
Om en investerare i dag köper ett terminskontrakt på att låna ut en miljon tyska mark år 2001 blir detta identiskt med ett kontrakt på att låna ut tre miljoner franska franc år 2001 (givet att den konverteringskurs mellan tyska mark och franska franc som valdes 1999 var 3:1). Om EMU existerar år 2001 borde räntevinsten på kontraktet i tyska mark vara densamma som på kontrakt uttryckta i franska franc, åtminstone om båda valutorna förväntas ingå i EMU, eftersom växelkursen mellan franc och mark då vore oåterkalleligen låst.

Detsamma gäller för alla övriga valutor som förväntas ingå i EMU. Den växelkurs som valts den 1 januari 1999 för att räkna om tyska mark till franska franc kommer att vara irrelevant år 2001 och detta gäller för alla kontrakt som avser perioder efter den 1 januari 1999. Varje avvikelse mellan terminsräntorna på sådana kontrakt ger

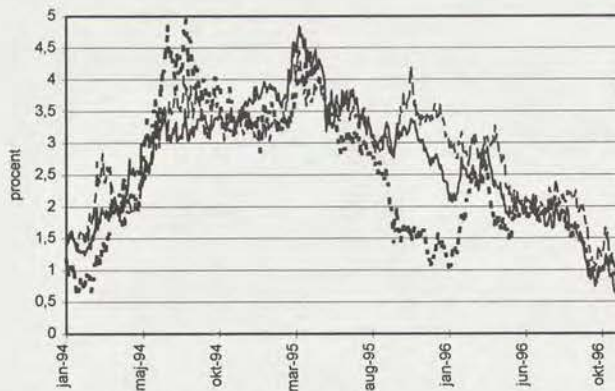
utrymme för ett riskfritt arbitrage om marknaderna tror att EMU kommer att existera vid den tidpunkten. Omvänt gäller att en avvikelse i räntorna på terminskontrakt som avser perioder efter den 1 januari 1999 enbart kan tolkas som att marknaden inte är säker på att EMU kommer att existera efter detta datum.

Datamaterialet har strukturerats så att det visar terminsräntedifferenser gentemot den tyska marken. Diagram 2a och 2b visar resultaten. Det mest slående draget är den kraftiga minskningen av denna räntedifferens för flertalet berörda valutor sedan slutet av 1995. Minskningen är mest uppseendeväckande för de sydeuropeiska valutorna (liren och pesetan) och för den svenska kronan. I slutet av 1996 var skillnaden ungefär 100 räntepunkter. Det betyder att marknaden har reviderat upp sina prognoser väsentligt beträffande sannolikheten för att dessa valutor kommer att ingå i EMU år 2001.

Diagram 2a: Terminräntedifferenser gentemot den tyska marken för den belgiska francen, den franska francen och den nederländska gulden

Diagram 2b: Terminräntedifferenser gentemot den tyska marken för den svenska kronan, den italienska liren och den spanska pesetan

Teckenförklaring: .... svensk krona - - - - italiensk lire ____ spansk peseta

Det går att mer explicit härleda de sannolikheter för inträde i EMU som de finansiella marknaderna räknar med. De Grauwe (1996) beskriver tillvägagångssättet. Diagram 3 och 4 visar resultaten. En union bestående av Tyskland, Frankrike, Belgien, Nederländerna, Österrike och Irland (de två sistnämnda redovisas inte) tillmättes av marknaden i slutet av 1996 sannolikheten 100 procent.

Diagram 3: Sannolikheten för att den franska francen, den belgiska francen och den nederländska gulden kommer att ingå i EMU (januari 1995 - november 1996)

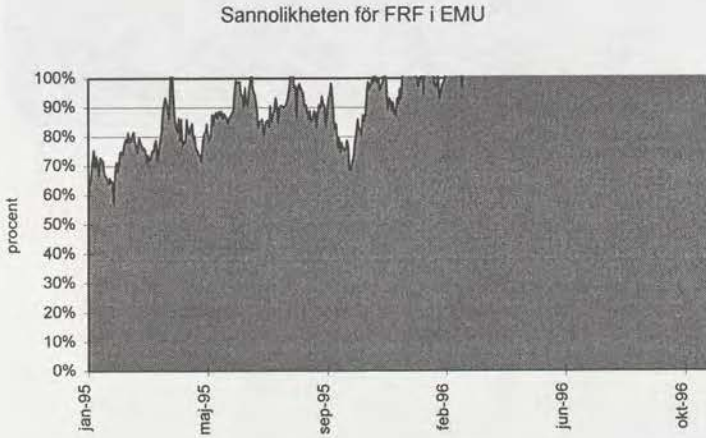
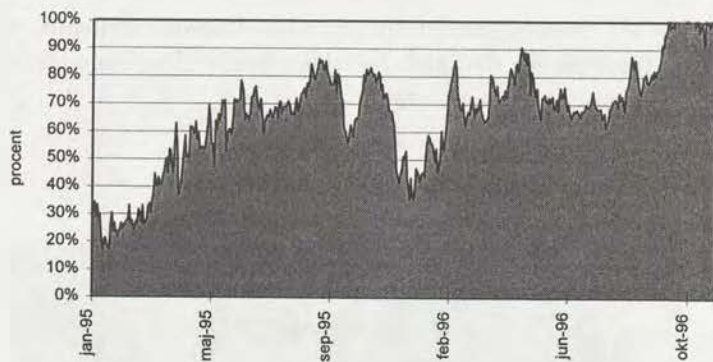
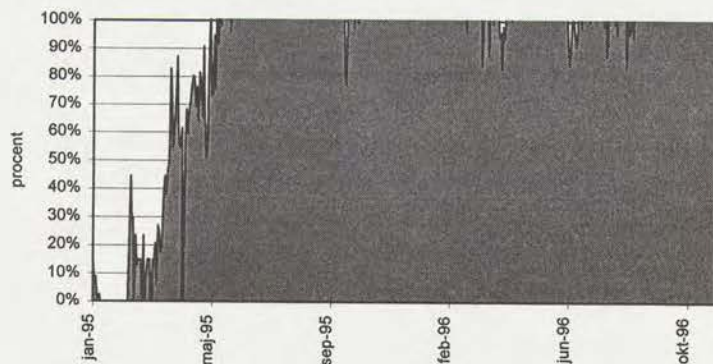

Diagram 3: Fortsättning...

Sannolikheten för BEF i EMU

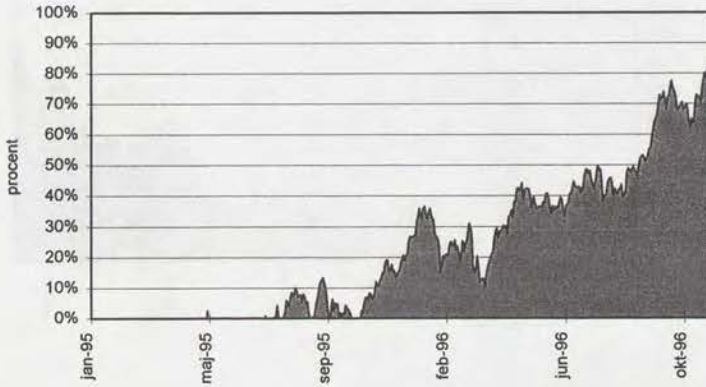

Sannolikheten för NLG i EMU

Diagram 4: Sannolikheten för att den spanska pesetan, den svenska kronan och den italienska liren kommer att ingå i EMU (januari 1995 - november 1996)

Sannolikheten för ESP i EMU

Sannolikheten för SEK i EMU

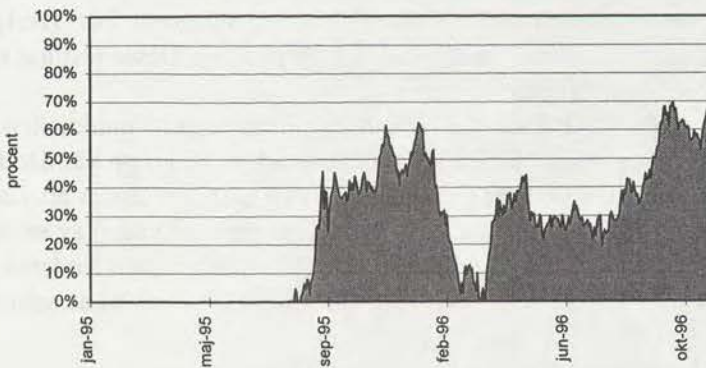
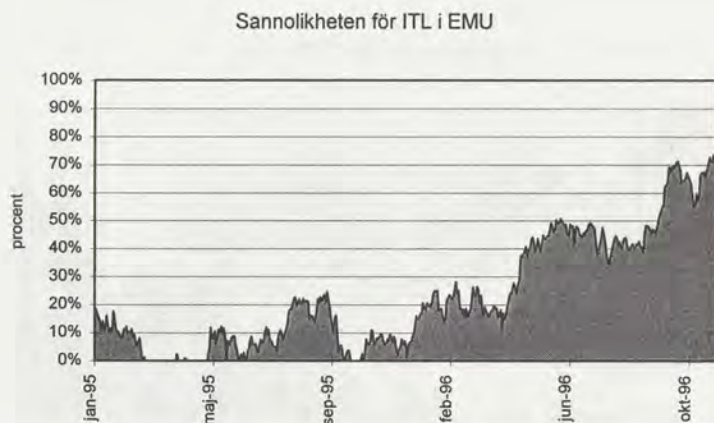

Diagram 4: Fortsättning...

Den mest signifikanta förändringen har skett i de sydeuropeiska länderna och Sverige. I slutet av 1995 var sannolikheten för att dessa skulle inträda i EMU nära noll. I slutet av 1996 hade sannolikheten ökat till mellan 70 och 80 procent för Spanien och Italien. För Portugal (som inte redovisas) var sannolikheten 90 procent. För Sveriges del låg sannolikheten mellan 60 och 70 procent. Dessa resultat kan tolkas enligt följande:

I slutet av 1995 var den rådande uppfattningen på marknaden att EMU till en början skulle komma att bestå av en grupp kärnländer. Enligt denna uppfattning var utsikterna för perifera länder att vinna inträde i EMU obefintliga. Ett år senare var marknaden av en helt annan uppfattning. Vid denna tidpunkt åtnjöt de perifera länderna en hög sannolikhet för att bli medlemmar i EMU vid slutet av seklet.

Denna revidering beror på flera faktorer:

- De perifera länderna uppvisar en högre grad av konvergens, samtidigt som utvecklingen i flera kärnländer varit en besvikelse. Skillnaden i konvergens mellan kärnländerna och de perifera länderna har sålunda minskat.

- Den oväntat gynnsamma utvecklingen i de perifera länderna kan ha bidragit till en positiv självförstärkande dynamik i konvergensprocessen, vilken beskrivits tidigare; förbättrade utsikter för medlemskap sänker räntorna, vilket underlättar den finanspolitiska konvergensen.
- Marknaden har blivit medveten om det politiska inflytandet över beslutet om medlemskap. De perifera länderna har tydligt offentliggjort att deras övergripande mål är att starta EMU tillsammans med kärnländerna. Regeln om kvalificerad majoritet, som måste användas vid besluten om medlemskap, kommer att ge en liten grupp länder möjlighet att hindra andra länders inträde om de själva inte får delta. Eftersom skillnaden mellan kärnländer och perifera länder minskat avsevärt, kommer det att bli svårt att utestänga de sistnämnda utan att skapa allvarliga politiska spänningar och ett dödläge i beslutsprocessen.

Trycket kommer att vara stort på Tyskland som hårdast drivit kravet på en strikt tolkning av konvergenskriterierna i Maastrichtfördraget. Om Tyskland bibehåller sin position, kan ett politiskt dödläge inte uteslutas. Ett uppskjutande av EMU kan därmed inte heller uteslutas.

3 Alternativa övergångsprocesser

I analysen i de föregående avsnitten föreslås ett antal reformer av övergångsprocessen till EMU. Den allmänna princip som borde vägleda dessa reformer kan formuleras enligt följande: Övergången till EMU borde betona konvergenskraven mindre och behovet att stärka unionens penningpolitiska institutioner mer. Större vikt bör läggas vid att säkerställa att ECB verkligen kommer att värna prisstabilitet. Detta kan åstadkommas genom att de framtida penningpolitiska institutionerna stärks, vilket i sin tur medger en mer flexibel tillämpning av konvergenskriterierna.

Denna allmänna princip kan tillämpas på flera sätt. Ett sådant sätt har föreslagits av Daniel Gros (1995) som menar att länder som inte klarar budgetnormerna inte heller skulle få rösträtt i ECB-rådet. Länder som Italien, Belgien och Sverige skulle alltså beviljas inträde i unionen, men så länge deras offentliga finanser inte är i ordning skulle de inte tillåtas delta i ECBs beslutsprocess. Därmed skulle det inte finnas någon oro för att högt skuldsatta länder skulle pressa ECB att föra en alltför expansiv penningpolitik.

Den paradox som diskuterats i de föregående avsnitten kunde därmed lösas. Genom att högt skuldsatta länder beviljas inträde i unionen blir deras mål för skuldminskningen lättare att uppnå. Samtidigt dämpas farhågorna för att dessa högt skuldsatta länder ska framkalla en inflationistisk utveckling i unionen. Dessa farhågor har varit en av de främsta stöttestenarna för att länder med låg inflation ska vara villiga att ta med länder med en mindre strikt finanspolitik i unionen.

En andra institutionell förstärkning vore att utforma och genomdriva ett förfarande för att avsätta ECBs direktion om den misslyckas med att upprätthålla prisstabilitet. Ett sådant förfarande skulle betyda mycket mer för att säkra prisstabilitet i unionen, låt säga år 2010, än att insistera på att länderna minskar sina inflationstakter och budgetunderskott under andra hälften av 1990-talet, innan unionen startar. En sådan reform skulle också öka möjligheterna till kontroll och ansvarsutkrävande av ECB. Ett uttalat inflationsmål skulle också

tjäna detta syfte. Många centralbanker - bland dem Sveriges riksbank - tillämpar inflationsmål, vilket också kunde avkrävas ECB.

En tredje förbättring vore att reformera budgetprocesserna i EMU-länderna så att de blir tydligare (mer transparenta) och skapar mindre tendenser till ohållbara budgetunderskott. Eichengreen & von Hagen (1995) har nyligen utformat förslag som syftar till att rationalisera budgetprocessen i EU. De har därutöver föreslagit att det bör inrättas riksgäldsstyrelser i varje land med ansvar för att granska statsskuldens utveckling och föreslå motåtgärder när särskilda mål inte uppfylls.

Dessa är bara några få förslag som följer den allmänna princip som formulerats ovan, dvs att konvergenzkriterierna bör betonas mindre och stärkandet av unionens penningpolitiska institutioner mer. Det är viktigt att se detta som ett *quid pro quo*. Genom att stärka institutionerna i den framtida monetära unionen kan den tyska allmänheten övertygas om att EMU kommer att sörja för låg inflation. Detta gör det möjligt att lätta på konvergenkraven (vilka ger få garantier för Tyskland). Därigenom minskar också risken för att EU splittras i två delar, vilket skulle förorsaka stora ekonomiska och politiska påfrestningar.

Det bör understrykas att denna förändrade inriktning kan genomföras inom ramen för Maastrichtfördraget. Den kräver inte någon omförhandling av fördraget. Som redan nämnts, ger ordalydelsen i fördraget utrymme för flexibilitet när det gäller att tolka konvergenzkriterierna (särskilt de som avser finanspolitik). Om den politiska viljan finns, är det därför möjligt att tolka konvergenzkriterierna flexibelt. Samtidigt kan den institutionella förstärkning som föreslagits här åstadkommas genom att förhandla fram tilläggsprotokoll, på samma sätt som vid antagandet av Stabilitetspakten, vilken ursprungligen föreslogs av den tyske finansministern och som man enades om på toppmötet i Dublin i december 1996.

4 Problem vid starten av EMU

Två viktiga problem i anknytning till starten av EMU förtjänar uppmärksamhet. För det första kan spekulativa attacker uppkomma under perioden mellan det att beslutet fattas om vilka länder som ska delta (i början av 1998) och starten av den tredje etappen (1 januari 1999). För det andra kan spekulativa attacker inträffa under de tre första åren av den tredje etappen (1999-2002) när de nationella valutorna fortfarande är i omlopp, låt vara med oåterkalleligen fasta växelkurser. Följande analys illustrerar allvaret i dessa två problem.

4.1 Konverteringskurser och spekulation

När frågan om medlemskap avgörs i början av 1998 (om det överhuvud taget sker) kommer de konverteringskurser som ska användas den 1 januari 1999 inte att vara kända med säkerhet. Detta skapar problem i och med att spekulativa attacker kan uppstå. Sådana kriser kan uppstå av två skäl. Ett skäl är att det under 1998 kan inträffa stora asymmetriska chocker som uppfattas medföra ett behov av växelkursjusteringar innan EMU startar, för att undvika att låsa fast kurserna på nivåer som inte svarar mot jämvikt. En annan källa till spekulativa attacker kan ha sin upprinnelse i vad som kallas för "slutspelsproblemet" och kan förklaras på följande sätt:

När etapp tre startar förlorar länderna möjligheten att ändra växelkursen. Därigenom uppkommer en situation då länderna kan devalvera en sista gång. Om ett land bestämmer sig för att devalvera kan det därför njuta frukterna av en sådan devalvering (t ex förbättrad konkurrenskraft och minskat realvärde på den offentliga skulden) utan att skapa förväntningar om nya devalveringar i framtiden. De sistnämnda höjer normalt räntorna, vilket gör en devalvering mindre önskvärd. Incitamentet att devalvera "en sista gång" kan alltså vara mycket starkt i många länder. När marknadens aktörer är medvetna om detta utbryter sannolikt en spekulativ kris.

Hur allvarliga är dessa problem? Först diskuteras slutspelsproblemet. När man i början av 1998 utser de länder som ska ingå i EMU måste dessa samtidigt rätta sig efter artikel 109I i fördraget, vilken anger att beslutet om konverteringskurser ska fattas enhälligt. I samma stund som ett land godtas som EMU-medlem måste det med andra ord också uppge suveräniteten över sin växelkurs. Detta är mycket viktigt eftersom det undanröjer slutspelsproblemet, vilket uppkommer när länder kan utnyttja möjligheten att devalvera en sista gång före inträdet i unionen. Denna möjlighet kommer helt enkelt inte att finnas för länderna som kommer in i unionen. Slutspelsproblemet upphör att vara ett problem.

Det andra problemet, att stora chocker kan inträffa under 1998, kan inte uteslutas. Frågan är hur deltagarländerna ska hantera detta problem. En möjlig ansats vore att officiellt tillkännage konverteringskurserna samtidigt som beslutet tas om medlemskap. En sådan utfästelse måste emellertid göras trovärdig så att den kan stå emot en eventuell spekulativ attack. I detta syfte bör man finna en lämplig metod att göra denna utfästelse bindande.

En sådan metod är en stegvis centralisering av penningpolitiken för de länder som kommer att delta i EMU. Penningpolitiken i de länder som godtas som EMU-medlemmar skulle alltså bestämmas gemensamt redan under 1998. En annan del av denna bindande utfästelse skulle bestå i ett uttalande om att varje deltagande centralbank kommer att köpa obegränsade belopp av den valuta som kommer under spekulativt tryck. Ett sådant högtidligt uttalande kan, om det är trovärdigt, häva varje spekulativ attack av det enkla skälet att centralbanker som stödköper en annan valuta kan bjuda ut obegränsade volymer av den egna valutan. I ett multilateralt växelkurssystem som EMS finns det med andra ord ingen begränsning för den mängd utländsk valuta som centralbankerna kan tillföra marknaden. När marknadsaktörer inser detta, kommer de inte finna det lönt att göra en spekulativ attack.

Om de länder som beviljas inträde i EMU misslyckas med att finna en sådan metod att göra åtagandet bindande tar de en risk. Det blir då nödvändigt att tillåta en tillräcklig grad av flexibilitet i växelkurserna. Fluktationsmarginalen på ± 15 procent borde då bibehållas för att kunna absorbera de spekulativa chocker som kan uppkomma. Myndigheterna kan stärka stabiliteten i denna fluktationsmarginal genom att deklarerat att centralkurserna kommer att utgöra konverteringsskurser. Även om marknadsaktörerna inte helt och hållet tror på detta (på grund av avsaknaden av en lämplig metod för att göra utfästelsen bindande) kommer det att finnas en till-

räckligt stor osäkerhet, så att stora avvikelser från centralkurserna skulle medföra en hög risk för avsevärda förluster för dem som spekulerar mot en valuta. Detta skulle bidra till att stabilisera växelkursen inom bandet.

4.2 Oåterkalleligen fasta växelkurser och spekulation

Från den 1 januari 1999 kommer kurserna på de deltagande ländernas valutor att vara oåterkalleligen fasta. Dessa valutor kommer fortsatt att vara i omlopp under tre år. Först fr o m år 2002 kommer de att ersättas av euron.

När denna extra etapp i övergången till EMU först föreslogs mötte den en hel del skepsis hos många iakttagare. Huvudskälet till denna skepsis härrörde från tidigare erfarenheter av fasta växelkurser. Förr eller senare kommer fasta växelkurser under tryck. Med perfekt kapitalrörlighet är det troligt att detta tryck kommer snart. Enligt skeptikerna var därför denna extra etapp överflödigt och kunde bara skapa fler problem på vägen mot en monetär union.

De europeiska myndigheterna har försvarat denna ytterligare övergångsperiod på tekniska grunder. Den bedömdes nödvändig för att ge tid för de erforderliga tekniska förberedelserna för en slutlig övergång till den gemensamma valutan. Om detta är den riktiga förklaringen till att etappen infördes, så borde problem med spekulationskriser kunna undvikas. Anledningen är att ECB, från den 1 januari 1999, tar över penningpolitiken från de nationella centralbankerna. Detta har viktiga konsekvenser för systemets stabilitet när det uppkommer stora förändringar i efterfrågan på nationella valutor.

Anta t ex att invånarna i Frankrike önskar att i omfattande utsträckning växla in sina behållningar i franska franc mot tyska mark. Detta kräver att ECB tillhandahåller tyska mark och löser in de franska francen. ECB kan i princip göra detta ända tills den sista francen upphört att cirkulera. Eftersom detta innebär att franska franc byts ut mot tyska mark påverkar det inte det penningmängdsmål för den monetära unionen som ECB troligtvis kommer att eftersträva. I tekniskt hänseende är det därför inget problem för ECB att hantera de önskemål allmänheten kan ha att gå ur en valuta och in i en annan.

Det finns emellertid en annan möjlig förklaring till att tilläggs-etappen i övergången infördes. Denna utgår från Tysklands önskan att bibehålla sin värdefulla valmöjlighet att uppskjuta starten av EMU (se avsnitt 2.1). Om etappen kommit till stånd för att Tyskland

ska kunna behålla denna valmöjlighet, är dess stabilitet inte alls säkrad. Marknaden kan i så fall komma att förvänta sig att Tyskland även försättningsvis har ett incitament att uppskjuta starten. Förväntningar om detta kan leda till stor turbulens på marknaderna, om t ex budgetunderskotten blir större igen eller om skuldkvoterna ökar efter 1999. Som bekant har den tyska författningsdomstolen i ett utslag angett att Tyskland bör tillåtas dra sig ur EMU om den inte sörjer för stabilitet. En ökning av budgetunderskotten och skuldnivåerna skulle kunna tolkas i den riktningen och leda till yrkanden på att Tyskland lämnar EMU. Under övergångsperioden mellan 1999 och 2002 kan ett sådant tillbakadragande fortfarande vara möjligt till minimala kostnader. Det är just förekomsten av detta lågkostnadsutträde som kan göra denna etapp i processen mot EMU instabil.

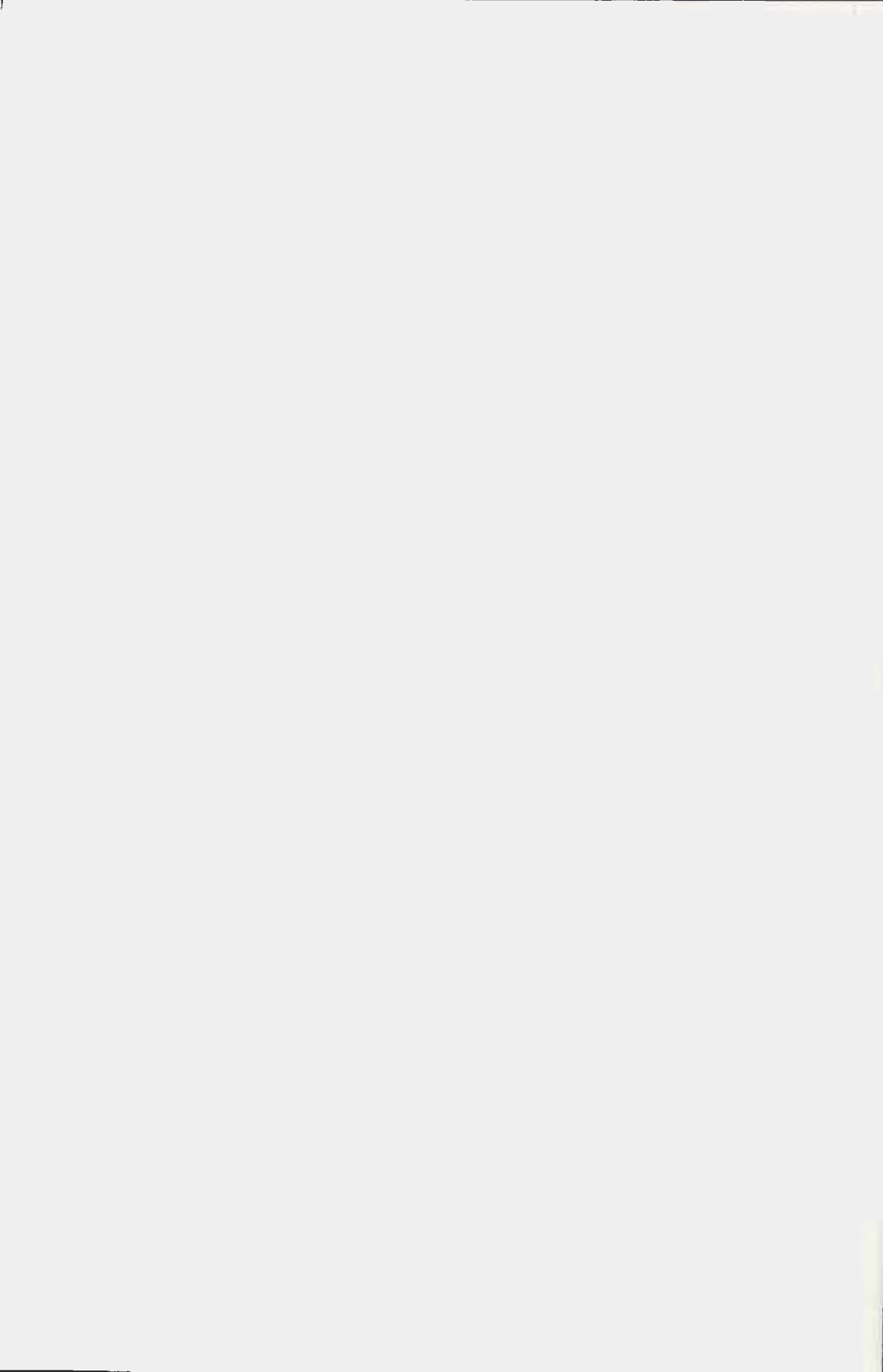
För att undvika detta behöver Tyskland i början av 1999 redovisa ett starkt åtagande om att landet är oåterkalleligen bundet till processen att skapa en monetär union. Detta behövs för att undvika att utslaget i författningsdomstolen hänger som ett damoklessvärd över denna sista etapp på vägen mot den monetära unionen.

5 Slutsatser

Denna rapport beskriver konvergensprocessen mot en monetär union i Europa. Denna process medför två risker: För det första kan processen skapa ett tryck på en senareläggning av unionen, främst på grund av att en analys av kostnader och intäkter från tysk sida ger Tyskland ett starkt incitament att avvakta. För det andra kan Maastrichtfördragets konvergensprocess komma att splittra EU (vilket är en potentiellt mer betydelsefull risk). Länder som inte godtas i EMU den 1 januari 1999 kommer sannolikt att stanna utanför under en lång period, åtminstone om Maastrichtfördragets konvergensspel fullföljs, vilket kommer att skapa stora spänningar mellan medlemsländer och icke-medlemsländer.

Rapporten har föreslagit en alternativ strategi för ett monetärt enande. Denna grundas på idén att de framtida penningpolitiska institutionerna bör stärkas för att den monetära unionen ska bli en union med låg inflation, vilket är ett nödvändigt villkor för att förmå Tyskland att ansluta sig. Härigenom skulle det bli möjligt att tillämpa konvergenskriterierna mer flexibelt så att fler länder som önskar ansluta sig till unionen finner detta möjligt. På så sätt kan risken för att EU splittras reduceras, samtidigt som den tyska rädslan för inflation kan dämpas.

Slutligen analyserar rapporten risken för spekulativa rörelser under närmandet till den tredje etappen och under perioden 1999-2002, när nationella valutor - med oåterkalleligen fasta växelkurser - fortsätter att vara i omlopp. För det första kan närmandet till etapp tre ske smidigt om deltagande länder enas om att införa strikta regler för ett gemensamt penningpolitiskt beslutsfattande före den 1 januari 1999. För det andra kan perioden 1999-2002 göras fri från spekulation om Tyskland officiellt förbinder sig att ge upp D-marken, oavsett vad som händer med statsskulder och budgetunderskott under denna period.

Referenser

- Barro, R & X Sala-i-Martin (1991), "World Real Interest Rates", i Blanchard, O & S Fischer (red), *NBER Macroeconomics Annual 1990*, MIT Press, Cambridge.
- Bayoumi, T & B Eichengreen (1992), "Shocking Aspects of European Monetary Unification", CEPR Discussion Paper No 643.
- Bayoumi, T & P Masson (1994), "Fiscal Flows in the US and Canada: Lessons for Monetary Union in Europe", CEPR Discussion Paper No 1057.
- Buiter, W, Corsetti, G & N Roubini (1993), "Sense and Nonsense in the Treaty of Maastricht", *Economic Policy* 16.
- De Grauwe, P & W Vanhaverbeke (1993), "Is Europe an Optimum Currency Area?", i Masson, P R & M Taylor (red), *Policy Issues in the Operation of Currency Unions*, Cambridge University Press, Cambridge.
- De Grauwe, P (1994), *The Economics of Monetary Integration*, 2 upplagan, Oxford University Press.
- Eichengreen, B & J von Hagen (1995), "Fiscal Policy and Monetary Union: Federalism, Fiscal Restrictions and the No-Bailout Rule", CEPR Discussion Paper No 1247.
- Feldstein, M & Horioka (1980), "Domestic Savings and International Capital Flows", *Economic Journal* 90.
- Gros, D (1995), "Towards a Credible Excessive Deficits Procedure", Centre for European Policy Studies, april, Bryssel.
- Helbling, T & R Wescott (1993), "The Global Real Interest Rate", *IMF World Economic and Financial Surveys*, september, Washington, DC.
- Kenen, P (1969), "The Theory of Optimum Currency Areas : An Eclectic View", i Mundell, R & A Swoboda (red), *Monetary Problems of the International Economy*, University of Chicago Press.
- McKinnon, R (1963), "Optimum Currency Areas", *American Economic Review* 53.

- Moesen, W & P Van Rompuy (1990), "The Growth of Government Size and Fiscal Decentralization", uppsats för IIPF-Congress, augusti, Bryssel.
- Mundell, R (1961), "A Theory of Optimum Currency Areas", *American Economic Review* 51.
- Neumann, M & J von Hagen (1991) "Real Exchange Rates within and between Currency Areas", Discussion Paper, Indiana University.
- Obstfeld, M (1986), "Rational and Self-fulfilling Balance of Payments Crises", *American Economic Review* 76.
- Obstfeld, M (1993), "International Capital Mobility in the 1990s", NBER Working Paper No 4534.
- Tavlas, G (1994), "The Theory of Monetary Integration", *Open Economies Review* 5.

Statens offentliga utredningar 1996

Kronologisk förteckning

---

1. Den nya gymnasieskolan – hur går det? U.
  2. Samverkansmönster i svensk forskningsfinansiering. U.
  3. Fritid i förändring. Om kön och fördelning av fritidsresurser. C.
  4. Vem bestämmer vad? EU:s interna spelregler inför regeringskonferensen 1996. UD.
  5. Politikområden under lupp. Frågor om EU:s första pelare inför regeringskonferensen 1996. UD.
  6. Ett år med EU. Svenska statstjänstemäns erfarenheter av arbetet i EU. UD.
  7. Av vitalt intresse. EU:s utrikes- och säkerhetspolitik inför regeringskonferensen. UD.
  8. Batterierna – en laddad fråga. M.
  9. Om järnvägens trafikledning m.m. K.
  10. Forskning för vår vardag. C.
  11. EU-mopeden. Ålders- och behörighetskrav för två- och trehjuliga motorfordon. K.
  12. Kommuner och landsting med betalnings- svårigheter. Fi.
  13. Offentlig djurskyddstillsyn. Jo.
  14. Budgetlag – regeringens befogenheter på finansmaktens område. Fi.
  15. Union för både öst och väst. Politiska, rättsliga och ekonomiska aspekter av EU:s sjätte utvidgning. UD.
  16. Förändring och rättigheter. Om folkomröstningar, utträdesrätt, medborgarskap och mänskliga rättigheter i EU. UD.
  17. Bättre trafik med väginformatik. K.
  18. Totalförsvarsspliktiga m95. Förslag om jobb/studier efter muck, bostadsbidrag, dagpenning, försäkringar. Fö.
  19. Sverige, EU och framtiden. EU 96-kommitténs bedömningar inför regeringskonferensen 1996. UD.
  20. Samordnad rollfördelning inom teknisk forskning. U.
  21. Reform och förändring. Organisation och verksamhet vid universitet och högskolor efter 1993 års universitets- och högskolereform. U.
  22. Inflytande på riktigt – Om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar. U.
  23. Kartläggning och analys av den offentliga sektorns upphandling av varor och tjänster med miljöpåverkan. N.
  24. Från Maastricht till Turin. Bakgrund och övriga EU-länders förslag och debatt inför regeringskonferensen 1996. UD.
  25. Från massmedia till multimedia – att digitalisera svensk television. Ku.
  26. Ny kurs i trafikpolitiken + Bilagor. K.
  27. En strategi för kunskapslyft och livslångt lärande. U.
  28. Det forskningspolitiska landskapet i Norden på 1990-talet. U.
  29. Forskning och Pengar. U.
  30. Borgenärsbrotten – en översyn av 11 kap. brottsbalken. Fi.
  31. Attityder och lagstiftning i samverkan + bilagedel. C.
  32. Möss och människor. Exempel på bra IT-användning bland barn och ungdomar. SB.
  33. Banverkets myndighetsroll m.m. K.
  34. Aktiv arbetsmarknadspolitik + expertbilaga. A.
  35. Kriminalunderrättsregister DNA-register. Ju.
  36. Högskola i Malmö. U.
  37. Sveriges medverkan i FN:s familjeår. S.
  38. Nationalstadsparker. M.
  39. Rapport från klimatdelegationen 1995. Klimatrelaterad forskning. M.
  40. Elektronisk dokumenthantering. Ju.
  41. Statens maritima verksamhet. Fö.
  42. Demokrati och öppenhet. Om folkvalda parlament och offentlighet i EU. UD.
  43. Jämställdheten i EU. Spelregler och verklighetsbilder. UD.
  44. Översyn av skatteflyktlagen. Reformerat förhandsbesked. Fi.
  45. Presumtionsregeln i expropriationslagen. Ju.
  46. Enskilda vägar. K.
  47. Cirkelsamhället. Studiecirklars betydelser för individ och lokalsamhälle. U.
  48. Shaping Sustainable Homes in an Urbanizing World. Swedish National Report for Habitat II. N.
  49. Regler för handel med el. N.
  50. Förbud mot vapen på allmän plats m.m. Ju.
  51. Grundläggande drag i en ny arbetslöshetsförsäkring – alternativ och förslag. A.
  52. Precisering av handelsändamålet i detaljplan. M.
  53. Kalkning av sjöar och vattendrag. M.
  54. Kooperativa möjligheter i storstadsområden. S.
  55. Sverige, framtiden och mångfalden. A.
  55. På väg mot egenföretagande. A.
  55. Vägar in i Sverige. A.
  56. Hälften vore nog – om kvinnor och män på 90-talets arbetsmarknad. A.
  57. Pensionssamordning för svenskar i EU-tjänst. Fi.
  58. Finansieringen av det civila försvaret. Fö.
-

Statens offentliga utredningar 1996

Kronologisk förteckning

---

59. Europapolitikens kunskapsgrund.
En principdiskussion utifrån
EU 96-kommitténs erfarenheter. UD.
  60. Miljö och jordbruk. Om EU:s miljöregler och
utvidgningens effekter på den gemensamma
jordbrukspolitiken. UD.
  61. Olika länder – olika takt. Om flexibel integration
och förhållandet mellan stora och små stater i EU.
UD.
  62. EU, konsumenterna och maten
– Förväntningar och verklighet. Jo.
  63. Medicinska undersökningar i arbetslivet. A.
  64. Försäkringskassan Sverige – Översyn av
socialförsäkringens administration. S.
  65. Administrationen av EU:s jordbrukspolitik
i Sverige. Jo.
  66. Utvärderat personal. Ju.
  67. Medborgerlig insyn i kommunala entreprenader.
Fi.
  68. Några folkbokföringsfrågor. Fi.
  69. Kompetens och kapital + bilaga. N.
  70. Samverkan mellan högskolan och näringslivet. N.
  71. Lokal demokrati och delaktighet i Sveriges städer
och landsbygd. In.
  72. Rättsspsykiatriskt forskningsregister. S.
  73. Svensk kärnteknisk tillsynsverksamhet.
Volym 1 – En granskning. M.
  73. Swedish Nuclear Regulatory Activities.
Volume 1 – An Assessment. M.
  74. Svensk kärnteknisk tillsynsverksamhet.
Volym 2 – Faktaredogörelser. M.
  74. Swedish Nuclear Regulatory Activities.
Volume 2 – Descriptions. M.
  75. Värden i folkhögskolevärlden. U.
  76. EU:s regeringskonferens – procedurer, aktörer,
formalia. Sammanfattning av ett seminarium i
april 1996. UD.
  77. Utländska försäkringsgivare med verksamhet i
Sverige. Fi.
  78. Elberedskapen. Organisation, ansvarsfördelning
och finansiering. N.
  79. Översyn av revisionsreglerna. Fi.
  80. Viktigt meddelande.
Radio och TV i Kris och Krig. Ku.
  81. Skydd för sparande i sparkasseverksamhet. Fi.
  82. En översyn av luft- sjö- och spårtrafikens
tillsynsmyndigheter. K.
  83. Allmänt pensionssparande. S.
  84. Ekobrottsforskning. Ju.
  85. Egon Jönsson – en kartläggning av lokala sam-
verkanprojekt inom rehabiliteringsområdet. S.
  86. Utvecklad samordning inom det civila försvaret
och freds räddningstjänsten. Kartläggning,
överväganden och förslag. Fö.
  87. Tredimensionell fastighetsindelning. Ju.
  88. Kameraövervakning. Ju.
  89. Samverkan mellan högskolan och de små och
medelstora företagen. N.
  90. Sammanhållet studiestöd. U.
  91. Den privata vårdens omfattning och framtida
ersättningsformer – En översyn av de nationella
taxorna för läkare och sjukgymnaster. S.
  92. IT i miljöarbetet. M.
  93. Ny yrkestrafiklagstiftning. K.
  94. Nationell teledresskatalog. K.
  95. Botniabanan. K.
  96. Strukturförändring och besparing.
En uppföljning av genomförda förändringar
inom försvarsmaktens ledningsorganisation. Fö.
  97. Effektivare försvarsfastigheter!
Utvärdering av en reform. Fö.
  98. Vem styr försvaret? Utvärdering av
effekterna av LEMO-reformen. Fö.
  99. Avveckling med inläring. Erfarenheter från
LEMO-reformens avveckling av personal. Fö.
  100. Ett nytt system för skattebetalningar. Del A.
Ett nytt system för skattebetalningar. Del B.
Författningsförslag, författningskommentarer
och bilagor. Fi.
  101. Kärnavfall – teknik och platsval. KASAMs
yttrande över SKBs FUD-Program 95. M.
  102. TUFF – Teckenspråksutbildning för föräldrar. U.
  103. Miljöbalken. En skärpt och samordnad
miljölagsstiftning för en hållbar utveckling.
Del 1 och 2. M.
  104. Konsumentskydd på elmarknaden. C.
  105. Att främja donationer till universitet
och högskolor. U.
  106. EU och Sverige – från Kiruna till Malmö.
Sammanfattning av fyra regionala möten
1995-96. UD.
  107. Union utan gränser – konsekvenser, möjligheter,
problem. Sammanfattning av ett seminarium i
november 1995. UD.
  108. Konsumenterna och miljön. C.
  109. Från åkerlotter till Paradis – ett delbetänkande
från Utredningen om universitetsfastigheter m.m.
angående överlåtelse och tomträttsupplåtelse av
vissa högstskolefastigheter. Fi.
  110. Inför ett Svenskt kulturnät – IT och framtiden
inom kulturområdet. Ku.
-

Statens offentliga utredningar 1996

Kronologisk förteckning

---

111. Bevakad övergång. Åldersgränser för unga upp till 30 år. C
112. Integrering av miljöhänsyn inom den statliga förvaltningen. M.
113. En allmän och aktiv försäkring vid sjukdom och rehabilitering. Del 1 och 2. S.
114. En körkortsreform. K.
115. Barnkonventionen och utlänningslagen. S.
116. Artikel 6 i Europakonventionen och skatteutredningen. Fi.
117. Expertrapporter från Skatteväxlingskommittén. Fi.
118. Station Stockholm Nord. K.
119. Lättnad i dubbelbeskattningen av mindre företags inkomster. Fi.
120. Högskolan i Malmö - Slutbetänkande. U.
121. Spår, miljö och stadsbild i centrala Stockholm. K.
122. Kunskapssyn och samhällsnytta i hantverkscirklar och hantverksutövande. U.
123. Iakttagelser och förslag efter omstruktureringen av försvarets ledning och stöd. Fö.
124. Miljö för en hållbar hälsoutveckling. Betänkande. Förslag till nationellt handlingsprogram. S. Bilaga 1. Miljörelaterade hälsorisker. S. Bilaga 2. Aktörer och verktyg i miljöhälsaarbetet. S. Environment for Sustainable Health Development - an Action Plan for Sweden. S.
125. Droger i trafiken. Ju.
126. Doping i folkhälsoperspektiv. Del A och Del B. S.
127. Folkbildningens institutioner. U.
128. Skyddet av kulturmiljön. En översyn av kulturminneslagens bestämmelser om byggnader och kulturmiljöer, prästgårdar, kyrkstäder och ortnamn. Ku.
129. Den kommunala självstyrelsen och grundlagen. In.
130. De två kulturerna. Rapporter av Klaus Richard Böhme, Bo Hultdt, Carl-Einar Stålvant samt Kent Zetterberg. Bilagor med underlagsmaterial till UTFÖR:s slutbetänkande SOU 1996:123. Fö.
131. Extern värdering av hot och förmåga. Bilagor med underlagsmaterial till UTFÖR:s slutbetänkande SOU 1996:123. Fö.
132. Det stora och snabba greppet. Om LEMO-reformens metoder och resultat. Bilagor med underlagsmaterial till UTFÖR:s slutbetänkande SOU 1996:123. Fö.
133. Jämställd vård. Olika vård på lika villkor. S.
134. Jämställd vård. Möten i vården ur ett tvärvetenskapligt perspektiv. S.
135. Fibromyalgi och Duchennes muskeldystrofi. Kunskapsläge och behov av framtida FoU. S.
136. Effekter av EU:s jordbrukspolitik. Jo.
137. Kommunalförbund och gemensam nämnd - två former för kommunal samverkan. In.
138. Ny behörighetsreglering på hälso- och sjukvårdens område m.m. S.
139. Skatt på avfall. Fi.
140. KO:s biträde åt enskilda. In.
141. Vårdavgifter vid rättspsykiatrisk vård, m.m. S.
142. Länsstyrelsernas roll i infrastrukturplaneringen. K.
143. Krock eller möte - Om den mångkulturella skolan. U.
144. Ökad konkurrens i handeln med livsmedel. N.
145. Arbetstid
längd, förläggning och inflytande + bilagedel. A.
146. Att återerövra vardagen. S.
147. Övergångsbestämmelser till miljöbalken. M.
148. Översyn av förvärvslagen och hyreslagen Borgen och pant. Ju.
149. Elberedskapen. Författningsfrågor. N.
150. En allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsäkring. A.
151. Bidrag genom arbete - En antologi. S.
152. Gruvorna och framtiden. N.
153. Hållbar utveckling i Sveriges skärgårdsområden. M.
154. Tre rapporter om studiecirklar. U.
155. Omtankar om vattendrag
ett nytt angreppssätt. M.
156. Bostadspolitik 2000 - från produktions- till boendepolitik + Särtryck + Bilaga. In.
157. Översyn av redovisningslagstiftningen. Ju.
158. Sverige och EMU + Bilagor. Fi.
159. Folkbildningen - en utvärdering. U.
160. Bouppteckningar och arvsskatt. Ju.
161. Rätt att flytta - en fråga om bemötande av äldre. S.
162. På medborgarnas villkor - en demokratisk infrastruktur + bilaga. In.
163. Behov och resurser i vården - en analys. S.
164. Livslångt lärande i arbetslivet - steg på vägen mot ett kunskapsamhälle. Ett diskussionsunderlag. U.
165. Ny kurs i trafikpolitiken. Delbetänkande om beskattning av vägtrafiken. K.
166. Lärare för högskola i utveckling. U.
167. Gymnasieutbildning för vissa ungdomar med funktionshinder. U.
168. Översyn av PBL och va-lagen. In.
169. Förnyelsen av kommuner och landsting. In.
169. Kommunala förnyelseproblem.
En statsvetenskaplig betraktelse. Bilaga I. In.
169. Kommunerna och den statliga styrningen.
Bilaga II. In.

Statens offentliga utredningar 1996

Kronologisk förteckning

---

169. Budgetpolitik. En studie av behovsbudgetering i två decentraliserade organisationer. Bilaga III. In.
  169. Konkurrensutsättning inom äldreomsorgen i Stockholms stad. Politisk-demokratiska aspekter. Bilaga IV. In.
  169. Förändringsmodeller och förändringsprocesser i kommuner och landsting. Några empiriska studier. Bilaga V. In.
  170. Fritidsbåten och samhället. K.
  171. Konsekvenserna för CAP av WTO-åtagandena och en östutvidgning. Jo.
  172. Licensavgift – en principskiss. Ju.
  173. När makten gör fel. Den offentliga tjänstemannens ställning och ansvar. Fi.
  174. Handikappinstitutet – för bra hjälpmedel och ökad livskvalitet. S.
  175. Styrning och samverkan. S.
  176. Den lokala radion. Ku.
  177. Egenmakt – att återerövra vardagen. S.
  178. IT och miljö. En samling goda exempel. IT-kommissionens rapport 4/97. K.
  179. Statens uppgiftsinsamling från kommuner och landsting. In.
  180. Bättre grepp om bidragen. Ett samlat system för transfereringar till hushåll. Fi.
  181. MEGA-BYTE. K.
  182. Handlingsprogram för ökad sjösäkerhet. K.
  183. EU, Sverige och de inre vattenvägarna. K.
  184. Bättre klimat, miljö och hälsa med alternativa drivmedel. M.
  185. Straffansvarets gränser + Bilagor. Ju.
  186. Transportinformatik för Sverige. + Bilagor. K.
  187. Statens ändamålsfastigheter. Principer för förvaltning och hyressättning. Fi.
  188. Vuxenutbildare ser på sig själva. U.
  189. Efter Estonia. In.
-

Statens offentliga utredningar 1996

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

Möss och människor. Exempel på bra IT-användning bland barn och ungdomar. [32]

Justitiedepartementet

Kriminalunderrättelseregister
DNA-register. [35]
Elektronisk dokumenthantering. [40]
Presumptionsregeln i expropriationslagen. [45]
Förbud mot vapen på allmän plats m.m. [50]
Utvärderat personal. [66]
Ekobrottsforskning. [84]
Tredimensionell fastighetsindelning. [87]
Kameraövervakning. [88]
Droger i trafiken. [125]
Översyn av förvärvslagen och hyreslagen Borgen och pant. [148]
Översyn av redovisningslagstiftningen. [157]
Boupppteckningar och arvsskatt. [160]
Licensavgift – en principskiss. [172]
Straffansvarets gränser + Bilagor. [185]

Utrikesdepartementet

Vem bestämmer vad? EU:s interna spelregler inför regeringskonferensen 1996. [4]
Politikområden under lupp. Frågor om EU:s första pelare inför regeringskonferensen 1996. [5]
Ett år med EU. Svenska statstjänstemäns erfarenheter av arbetet i EU. [6]
Av vitalt intresse. EU:s utrikes- och säkerhetspolitik inför regeringskonferensen. [7]
Union för både öst och väst. Politiska, rättsliga och ekonomiska aspekter av EU:s sjätte utvidgning. [15]
Förankring och rättigheter. Om folkomröstningar, utträdesrätt, medborgarskap och mänskliga rättigheter i EU. [16]
Sverige, EU och framtiden. EU 96-kommitténs bedömningar inför regeringskonferensen 1996. [19]
Från Maastricht till Turin. Bakgrund och övriga EU-länders förslag och debatt inför regeringskonferensen 1996. [24]
Demokrati och öppenhet. Om folkvalda parlament och offentlighet i EU. [42]
Jämställdheten i EU. Spelregler och verklighetsbilder. [43]
Europapolitikens kunskapsgrund. En principdiskussion utifrån EU 96-kommitténs erfarenheter. [59]

Miljö och jordbruk. Om EU:s miljöregler och utvidgningens effekter på den gemensamma jordbrukspolitiken. [60]
Olika länder – olika takt. Om flexibel integration och förhållandet mellan stora och små stater i EU. [61]
EU:s regeringskonferens – procedurer, aktörer, formalia. Sammanfattning av ett seminarium i april 1996. [76]
EU och Sverige – från Kiruna till Malmö. Sammanfattning av fyra regionala möten 1995-96. [106]
Union utan gränser – konsekvenser, möjligheter, problem. Sammanfattning av ett seminarium i november 1995. [107]

Försvarsdepartementet

Totalförsvarspliktiga m95. Förslag om jobb/studier efter muck, bostadsbidrag, dagpenning, försäkringar. [18]
Statens maritima verksamhet. [41]
Finansieringen av det civila försvaret. [58]
Utvecklad samordning inom det civila försvaret och freds räddningstjänsten. Kartläggning, överväganden och förslag. [86]
Strukturförändring och besparing.
En uppföljning av genomförda förändringar inom försvarsmaktens ledningsorganisation. [96]
Effektivare försvarsfastigheter!
Utvärdering av en reform. [97]
Vem styr försvaret? Utvärdering av effekterna av LEMO-reformen. [98]
Avveckling med inläring. Erfarenheter från LEMO-reformens avveckling av personal. [99]
Iakttagelser och förslag efter omstruktureringen av försvarets ledning och stöd. [123]
De två kulturerna. Rapporter av Klaus Richard Böhme, Bo Huldt, Carl-Einar Stålvant samt Kent Zetterberg. Bilagor med underlagsmaterial till UTFÖR:s slutbetänkande SOU 1996:123. [130]
Extern värdering av hot och förmåga. Bilagor med underlagsmaterial till UTFÖR:s slutbetänkande SOU 1996:123. [131]
Det stora och snabba greppet. Om LEMO-reformens metoder och resultat. Bilagor med underlagsmaterial till UTFÖR:s slutbetänkande SOU 1996:123. [132]

Socialdepartementet

Sveriges medverkan i FN:s familjeår. [37]
Kooperativa möjligheter i storstadsområden. [54]

Statens offentliga utredningar 1996

Systematisk förteckning

- Försäkringskassan Sverige – Översyn av socialförsäkringens administration. [64]
Rättspsykiatriskt forskningsregister. [72]
Allmänt pensionssparande. [83]
Egon Jönsson – en kartläggning av lokala samverkansprojekt inom rehabiliteringsområdet. [85]
Den privata vårdens omfattning och framtida ersättningsformer – En översyn av de nationella taxorna för läkare och sjukgymnaster. [91]
En allmän och aktiv försäkring vid sjukdom och rehabilitering. Del 1 och 2. [113]
Barnkonventionen och utlänningslagen. [115]
Miljö för en hållbar hälsoutveckling.
Betänkande. Förslag till nationellt handlingsprogram. [124]
Bilaga 1. Miljörelaterade hälsorisker. [124]
Bilaga 2. Aktörer och verktyg i miljöhälsoarbetet. [124]
Environment for Sustainable Health Development – an Action Plan for Sweden. [124]
Doping i folkhälsoperspektiv. Del A och Del B. [126]
Jämställd vård. Olika vård på lika villkor. [133]
Jämställd vård. Möten i vården ur ett tvärvetenskapligt perspektiv. [134]
Fibromyalgi och Duchennes muskeldystrofi.
Kunskapsläge och behov av framtida FoU. [135]
Ny behörighetsreglering på hälso- och sjukvårdens område m.m. [138]
Vårdavgifter vid rättspsykiatrisk vård, m.m. [141]
Att återerövra vardagen. [146]
Bidrag genom arbete – En antologi. [151]
Rätt att flytta – en fråga om bemötande av äldre. [161]
Behov och resurser i vården – en analys. [163]
Handikappinstitutet – för bra hjälpmedel och ökad livskvalitet. [174]
Styrning och samverkan. [175]
Egenmakt – att återerövra vardagen. [177]
- Kommunikationsdepartementet**
Om järnvägens trafikledning m.m. [9]
EU-mopeden. Ålders- och behörighetskrav för två- och trehjuliga motorfordon. [11]
Bättre trafik med väginformatik. [17]
Ny kurs i trafikpolitiken + Bilagor. [26]
Banverkets myndighetsroll m.m. [33]
Enskilda vägar. [46]
En översyn av luft- sjö- och spårtrafikens tillsynsmyndigheter. [82]
Ny yrkestrafiklagstiftning. [93]
Nationell teledresskatalog. [94]
Botniabanan. [95]
En körkortsreform [114]
Station Stockholm Nord. [118]
- Spår, miljö och stadsbild i centrala Stockholm. [121]
Länsstyrelsernas roll i infrastrukturplaneringen. [142]
Ny kurs i trafikpolitiken. Delbetänkande om beskattning av vägtrafiken. [165]
Fritidsbåten och samhället. [170]
IT och miljö. En samling goda exempel.
IT-kommissionens rapport 4/97. [178]
MEGA-BYTE. [181]
Handlingsprogram för ökad sjösäkerhet. [182]
EU, Sverige och de inre vattenvägarna. [183]
Transportinformatik för Sverige.
+ Bilagor. [186]
- Finansdepartementet**
Kommuner och landsting med betalnings-svårigheter. [12]
Budgetlag – regeringens befogenheter på finansmaktens område. [14]
Borgenärsbrotten – en översyn av 11 kap. brottsbalken. [30]
Översyn av skatteflyktslagen.
Reformerat förhandsbesked. [44]
Pensionssamordning för svenskar i EU-tjänst. [57]
Medborgerlig insyn i kommunala entreprenader. [67]
Några folkbokföringsfrågor. [68]
Utländska försäkringsgivare med verksamhet i Sverige. [77]
Översyn av revisionsreglerna. [79]
Skydd för sparande i sparkasseverksamhet. [81]
Ett nytt system för skattebetalningar. Del A.
Ett nytt system för skattebetalningar. Del B.
Författningsförslag, författningskommentarer och bilagor. [100]
Från åkerlotter till Paradis – ett delbetänkande från Utredningen om universitetsfastigheter m.m. angående överlåtelse och tomträttsupplåtelse av vissa högskolofastigheter. [109]
Artikel 6 i Europakonventionen och skatteutredningen. [116]
Expert rapporter från Skatteväxlingskommittén. [117]
Lättnad i dubbelbeskattningen av mindre företags inkomster. [119]
Skatt på avfall. [139]
Sverige och EMU + Bilagor. [158]
När makten gör fel. Den offentliga tjänstemannens ställning och ansvar. [173]
Bättre grepp om bidragen. Ett samlat system för transfereringar till hushåll. [180]
Statens ändamålsfastigheter. Principer för förvaltning och hyressättning. [187]
-

Statens offentliga utredningar 1996

Systematisk förteckning

Utbildningsdepartementet

- Den nya gymnasieskolan - hur går det? [1]
Samverkansmönster i svensk forskningsfinansiering. [2]
Samordnad rollfördelning inom teknisk forskning. [20]
Reform och förändring. Organisation och verksamhet vid universitet och högskolor efter 1993 års universitets- och högskolereform. [21]
Inflytande på riktigt - Om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar. [22]
En strategi för kunskapslyft och livslångt lärande. [27]
Det forskningspolitiska landskapet i Norden på 1990-talet. [28]
Forskning och Pengar. [29]
Högskola i Malmö. [36]
Cirkelsamhället. Studiecirkelns betydelser för individ och lokalsamhälle. [47]
Värden i folkhögskolevärlden. [75]
Sammanhållet studiestöd. [90]
TUFF - Teckenspråksutbildning för föräldrar. [102]
Att främja donationer till universitet och högskolor. [105]
Högskolan i Malmö - Slutbetänkande. [120]
Kunskapssyn och samhällsnytta i hantverkscirklar och hantverksutövande. [122]
Folkbildningens institutioner. [127]
Krock eller möte - Om den mångkulturella skolan. [143]
Tre rapporter om studiecirklar. [154]
Folkbildningen - en utvärdering. [159]
Livslångt lärande i arbetslivet - steg på vägen mot ett kunskapsamhälle. Ett diskussionsunderlag. [164]
Lärare för högskola i utveckling. [166]
Gymnasieutbildning för vissa ungdomar med funktionshinder. [167]
Vuxenutbildare ser på sig själva. [188]

Jordbruksdepartementet

- Offentlig djurskyddstillsyn. [13]
EU, konsumenterna och maten - Förväntningar och verklighet. [62]
Administrationn av EU:s jordbrukspolitik i Sverige. [65]
Effekter av EU:s jordbrukspolitik. [136]
Konsekvenserna för CAP av WTO-åtagandena och en östutvidgning. [171]

Arbetsmarknadsdepartementet

- Aktiv arbetsmarknadspolitik + expertbilaga. [34]
Grundläggande drag i en ny arbetslöshetsförsäkring - alternativ och förslag. [51]

- Sverige, framtiden och mångfalden. [55]
På väg mot egenföretagande. [55]
Vågar in i Sverige. [55]
Hälften vore nog - om kvinnor och män på 90-talets arbetsmarknad. [56]
Medicinska undersökningar i arbetslivet. [63]
Arbetstid
längd, förläggning och inflytande + bilagedel. [145]
En allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsäkring. [150]

Kulturdepartementet

- Från massmedia till multimedia - att digitalisera svensk television. [25]
Viktigt meddelande.
Radio och TV i Kris och Krig. [80]
Inför ett Svenskt kulturmät - IT och framtiden inom kulturområdet. [110]
Skyddet av kulturmiljön. En översyn av kulturminneslagens bestämmelser om byggnader och kulturmiljöer, prästgårdar, kyrkstäder och ortnamn. [128]
Den lokala radion. [176]

Näringsdepartementet

- Kartläggning och analys av den offentliga sektorns upphandling av varor och tjänster med miljöpåverkan. [23]
Shaping Sustainable Homes in an Urbanizing World. Swedish National Report for Habitat II. [48]
Regler för handel med el. [49]
Kompetens och kapital + bilaga. [69]
Samverkan mellan högskolan och näringslivet. [70]
Elberedskapen. Organisation, ansvarsfördelning och finansiering. [78]
Samverkan mellan högskolan och de små och medelstora företagen. [89]

Närings- och handelsdepartementet

- Ökad konkurrens i handeln med livsmedel. [144]
Elberedskapen. Författningsfrågor. [149]
Gruvorna och framtiden. [152]

Civildepartementet

- Fritid i förändring.
Om kön och fördelning av fritidsresurser. [3]
Forskning för vår vardag. [10]
Attityder och lagstiftning i samverkan + bilagedel. [31]
Konsumentskydd på elmarknaden. [104]
-

Statens offentliga utredningar 1996

Systematisk förteckning

Konsumenterna och miljön. [108]

Bevakad övergång. Åldersgränser för unga upp till 30 år. [111]

Inrikesdepartementet

Lokal demokrati och delaktighet i Sveriges städer och landsbygd. [71]

Den kommunala självstyrelsen och grundlagen. [129]

Kommunalförbund och gemensam nämnd – två former för kommunal samverkan. [137]

KO:s biträde åt enskilda. [140]

Bostadspolitik 2000 – från produktions- till boendepolitik + Särtryck + Bilaga [156]

På medborgarnas villkor – en demokratisk infrastruktur + bilagor. [162]

Översyn av PBL och va-lagen. [168]

Förnyelsen av kommuner och landsting. [169]

Kommunala förnyelseproblem.

En statsvetenskaplig betraktelse. Bilaga I. [169]

Kommunerna och den statliga styrningen.

Bilaga II. [169]

Budgetpolitik. En studie av behovsbudgetering i

två decentraliserade organisationer. Bilaga III. [169]

Konkurrensutsättning inom äldreomsorgen i Stockholms stad. Politisk-demokratiska aspekter.

Bilaga IV. [169]

Förändringsmodeller och förändringsprocesser i kommuner och landsting. Några empiriska studier.

Bilaga V. [169]

Statens uppgiftsinsamling från kommuner och landsting. [179]

Efter Estonia. [189]

Miljödepartementet

Batterierna – en laddad fråga. [8]

Nationalstadsparker. [38]

Rapport från klimatdelegationen 1995.

Klimatrelaterad forskning. [39]

Precisering av handelsändamålet i detaljplan. [52]

Kalkning av sjöar och vattendrag [53]

Svensk kärnteknisk tillsynsverksamhet.

Volym 1 – En granskning. [73]

Swedish Nuclear Regulatory Activities.

Volume 1 – An Assessment. [73]

Svensk kärnteknisk tillsynsverksamhet.

Volym 2 – Faktaredegörelser. [74]

Swedish Nuclear Regulatory Activities.

Volume 2 – Descriptions. [74]

IT i miljöarbetet. [92]

Kärnavfall – teknik och platsval. KASAMs

yttrande över SKBs FUD-Program 95. [101]

Miljöbalken. En skärpt och samordnad miljölagstiftning för en hållbar utveckling.

Del 1 och 2. [103]

Integrering av miljöhänsyn inom den statliga förvaltningen. [112]

Övergångsbestämmelser till miljöbalken. [147]

Hållbar utveckling i Sveriges skärgårdsområden. [153]

Omtankar om vattendrag

ett nytt angreppssätt. [155]

Bättre klimat, miljö och hälsa med alternativa drivmedel. [184]

FRTZES

POSTADDRESS: 106 47 STOCKHOLM
FAX: 08-690 91 91, TELEFON: 08-690 91 90

ISBN 91-38-20451-7

ISSN 0375-250X